ਬਾਰਹਮਾਹਾ
ਮਾਘਿ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਾਝ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਮਾਘਿ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ।

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧

ਮਾਘਿ ਪੁਨੀਤ ਭਈ ਤੀਰਥੁ ਅੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ॥
ਸਾਜਨ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਗੁਣ ਗਹਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਨਿਆ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਣ ਅੰਕੇ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਬੰਕੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ ਸਰਿ ਨਾਵਾ॥
ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਤਹ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਵਾ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਪੂਜਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ॥
ਨਾਨਕ ਮਾਘਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਤਾ॥

ਪੰਨਾ - 1109

ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਠੰਢ, ਪਾਲਾ, ਕੱਕਰ ਖੂਬ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤਿ ਦੀ ਸਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਫੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਿਚ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਾਮ ਦੀ ਨਿੱਘ ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਲਗਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਮੀਂਹ, ਝੱਖੜ, ਪਾਲਾ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਝਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹੁ ਵਰਸੈ ਭੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਣ ਜਾਈ॥
ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਹੋਵੈ ਬਹੁ ਖਾਰਾ
ਗੁਰਸਿਖੁ ਲੰਘਿ ਗੁਰ ਪਹਿ ਜਾਈ॥
ਜਿਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਹੈ ਮਰਤਾ
ਤਿਉ ਸਿਖੁ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 757

ਮਾਘਿ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਬੜਾ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰੀਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬਲ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ॥
ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ॥

ਪੰਨਾ - 2

ਅਰਥਾਤ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ ਜੇ ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕਾਂ, ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੀ ਖੱਟਾਂਗਾ? ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਪਉੜੀ 21 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ–

ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ॥
ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ॥
ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ॥
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 4

ਅਰਥਾਤ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਤਪਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ, ਜੀਆਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵੱਟੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲ ਭੀ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਰਤਾ–ਮਾਤਰ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਾਨੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹ ਲਈ ਹੈ।

ਏਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਮਾਘਿ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਮਾਘਿ ਪੁਨੀਤ ਭਈ ਤੀਰਥੁ ਅੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ॥
ਸਾਜਨ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਗੁਣ ਗਹਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਨਿਆ॥

ਪੰਨਾ - 1109

ਅਰਥਾਤ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ–ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਟਿਕਾਉ ਦੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਸੱਜਣ–ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਗੰਗਾ, ਜਮਨਾ, ਸਰਸੂਤੀ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਬੈਣੀ ਵਿਖੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਸੁਣ ਕੇ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਵਾਂ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ (ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਣ ਅੰਕੇ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਬੰਕੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ ਸਰਿ ਨਾਵਾ) ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਸਰਸਵਤੀ ਤਿੰਨਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਥਾਂ ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰਿਬੈਣੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸੱਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਏ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ (ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਤਹ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਵਾ) ਨਾਮ-ਜਾਪ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਣ-ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਮਾਨੋ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਦਾਨ ਤੇ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਕਰ ਲਏ (ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਪੂਜਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ) ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਵੀ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। (ਨਾਨਕ ਮਾਘਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਤਾ) ਅਸਲ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਮ-ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ॥
ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ॥
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਸਾਚਾ ਥਾਨੁ ਤੀਰਥੁ ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਦਸਾਹਰਾ॥
ਹਉ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਸਦਾ ਜਾਚਉ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਧਰਣੀ ਧਰਾ॥
ਸੰਸਾਰੁ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ॥
ਗੁਰ ਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਚਾਨਣੁ ਨਿਤ ਸਾਚੁ ਤੀਰਥੁ ਮਜਨਾ॥
ਪੰਨਾ - 687

ਅਰਥਾਤ ਮੈਂ ਭੀ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਵੱਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਇਹ ਗਿਆਨ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦਸ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ (ਮੱਸਿਆ, ਸੰਗਰਾਂਦ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ, ਚਾਨਣਾ ਐਤਵਾਰ, ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਚੰਦ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਦੋ ਅਸ਼ਟਮੀਆਂ, ਦੋ ਚੌਂਦੇ) ਹਨ, ਦਸਾਹਰਾ ਹੈ, ਦਸ ਪਾਪ ਹਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇਹ। ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਇਹੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਹਲਾ ੫
ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ॥
ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ॥
ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨ ਮੋਹੀਐ ਬਿਨਸੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ॥
ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ॥
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ॥
ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਨੁ॥
ਮਾਘਿ ਸੁਚੇ ਸੇ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਜਿਨ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ॥
ਪੰਨਾ - 136

ਮਾਘਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਅਰਥਾਤ ਮਾਘ ਨਖ੍ਹਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਘੀ ਦੇ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਕੋਈ ਵਧੇਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਉਹ ਹਉਮੈ-ਵਾਦੀ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 467

ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਦਸਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਕਾਂ ਵਾਂਗ ਲਉਂ ਲਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਭੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਾਘਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਤੂੰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਏਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਲਿਆ, ਇਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ। ***(ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆਂ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ)*** ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਵੰਡ ***(ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ***

ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਇਹੋ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਚਰਨ ਧੂੜ ਬਾਂਛਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ॥
....
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 305

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੇਰੇ ਮਨ ਤੋਂ ਉਤਰ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ***(ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ)*** ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰਦੀ ਹੈ, ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਬਣ ਲਾਇਆਂ ਲਥਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ॥
ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ॥
ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ॥
ਦੇ ਸਾਬੂਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ॥
ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ॥
ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ॥ ਪੰਨਾ - 4

ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਧੋਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸੀਦਾ, ਲੋਭ ਕੁੱਤਾ (ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ) ਵੀ ਭੌਂਕਣੋ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਲੋਭ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਮਨੁੱਖ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭਟਕਣਾ ਵੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨ ਮੋਹੀਐ ਬਿਨਸੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਨਿਅੰਤਰਣ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਮੇਵ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ॥
ਪੰਨਾ - 269

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਜਗਤ ਭੀ ਸੋਭਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ) ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਰਸਮੀ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਾਰੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ, ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਜੋ ਉਚੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਰਿਆ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ***(ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ)*** ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਉਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ॥
ਪੰਨਾ - 83
ਇਹੁ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ॥
ਪੰਨਾ - 947

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਹੀ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ***(ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ)*** ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ***(ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣੁ)*** ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਬੰਦੇ ਸੁੱਚੇ ਆਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਘਿ ਸੁਚੇ ਸੇ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਜਿਨ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ॥
ਪੰਨਾ - 136

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸਮੂੰਹ ਪਾਠਕਾਂ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਧਾਈ, ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸ। ਇਹ ਸੁਭਾਗਾ ਵਰ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਤਿੰਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਕ ਸਤੰਬਰ 1604 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। 2004 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੀ ਚੌਥੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੀ ਚੌਥੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮਹਾਨ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਜਰਵਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦੇ 21 ਦਸੰਬਰ 1704 ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸੰਬਰ 26, 1704 ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਬੀਰ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸੌਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ ਦਸੰਬਰ 21 ਅਤੇ 26, 2004 ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਛੋਟੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰਾਜੇ-ਅਕੀਦਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਮਹਾਨ ਉਤਸਵ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ 500 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਹੈ ਜੋ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ 2004 ਨੂੰ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੂੰਹ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਗੀਆਂ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਾਸਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਨੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸਾਮਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ, ਮੂਲ-ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵੀ ਸਮਾਧਾਨ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀਆਂ 38 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਮੂਲਮੰਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ -

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
ਜਪੁ॥
ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੀ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਪਸਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਸਤਿ ਹਨ, ਸਦੀਵ ਹਨ, ਸੱਚੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਅਸਤਿ ਹੈ, ਵਕਤੀ ਹੈ, ਸੱਚੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਰੂਪ, ਹਰ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਭੈ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਵੈਰ-ਰਹਿਤ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦੇ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਗੁਣ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਕਾਲ-ਰਹਿਤ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਰੂਪ ਮਰਨ-ਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਰੂਪ ਕਰਮ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ 'ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚਨਾ ਹੋਣ ਤੇ, ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਭਵਿੱਖ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਰਹਿਣਗੇ। ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਾਪ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿਤਾ ਹੈ 'ਜਪੁ'।

ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਮੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਹੈ - 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?" ਅਰਥਾਤ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 48 ਤੇ)

ਸੁਖ-ਦੁਖ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਭੁਣ-ਹਣਾਂ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਹੈ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਚਾ ਲਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹਰ ਸਮੇਂ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ scientific ਜੁਗ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ, ਬੂਟਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬਰੋਟੇ ਵਰਗਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਬੰਗਾਲੀ ਡਾ. ਸ੍ਰੀ ਬੋਸ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਗਹਿਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ, ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਾਂ ਫਲਾਂ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਬ੍ਰਿਛ, ਸੰਗੀਤਕ ਤਰਵਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਬਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੁਖ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਅਸਰ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤਾ ਫਲਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਫੁਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ (ਇਕ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਫਿਲਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ) ਹੋਈ ਖੋਜ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਦੋਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਮੂੰਹ ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ, ਬੂਟਿਆਂ, ਬ੍ਰਿਛਾਂ, ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ, ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਡਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ, ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੂਟੇ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਲਹਿਰਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜੋ telepathy (ਪਰਾ ਤੇ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ) ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਬੂਟੇ ਦੀ ਚੇਤਨ ਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਵ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਕ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਸਲਾ ਇਕੋ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਤਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਸਤ ਜੀਵਨ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰਲਿਆਂ ਤਲਾਂ (spheres) ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਤਲ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਕਲੋਤਰਤਾ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਪਣਾਅ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੌਗਿਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ, ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਨਫਰਤਾਂ ਦੀ ਬਜਰ ਦੀਵਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮਸਤ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਸੂਝ ਤਹਿ ਇਕੋ ਤਲ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕੋ ਯੂਨਿਟ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤਲਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵਰਗਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜੋ ਮੈਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਧੁਰ ਅੰਦਰਲੀ, ਉਸਦੇ ਪਰਾ ਅਤੇ ਪਸੰਤੀ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਪਿਆਰ ਰੌਆਂ ਦਿੰਦੀ ਐਨਰਜੀ, ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਕੈਂਚੀ ਲੈ ਕੇ, ਕੁਹਾੜੇ ਤੇ ਆਰੇ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਐਨਰਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖ ਅਤੇ ਭੈ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਜਰਬੇ ਅੱਜ ਦੇ ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਜੁਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਿਖਮ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੋਂ ਪਰਦੇ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜੋ ਭੀ ਜੀਵਧਾਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ, ਬੂਟਿਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ, ਮੱਛੀਆਂ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੇਟ ਭਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ, ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖ, ਬਿਘਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ, ਔਖਿਆਈਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਨਾ ਪਵੇ। ਸੁਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੀਂ ਚਾਹੀਏ, ਉਹੋ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ। ਸਾਡਾ ਮਾਣ ਹੋਵੇ, ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹੋਈਏ, ਵੱਡਾ ਅਹੁਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈਏ, ਸਦਾ ਸਫਲਤਾ ਅਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਚਾਲ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਲੋਚਾ ਬਹੁਤ ਹਿਤ-ਪੂਰਵਕ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਅਣ-ਚਾਹਿਆ ਦੁਖ ਕਿਥੋਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਤਦ ਤੋਂ ਹੀ ਸੂਝਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਕਿਥੋਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਕਾਰਣ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਕੀ ਹੈ? ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਨਿਤਾਂਤ ਨਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੈ? ਦੁਖ ਕਿਸਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਜਤਨ, ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਖੋਜ ਲਈ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਲਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਅਨੁਭਵ, ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ – ੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਜੀਵ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਗਹਿਨ ਖੋਜਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ, ਖੋਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਖੋ-ਵਖਰੇ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਆਏ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਮੀਮਾਂਸਾ (ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ, ਪੂਰਬ ਮੀਮਾਂਸਾ), ਵੇਦਾਂਤ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਵਿਸ਼ੈਸ਼ਕ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਸਾਂਖ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਯੋਗ ਸਾਸ਼ਤਰ; ਇਹ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਉਪਾਂਗ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾਂ ਨੂੰ '**ਮੋਖਸ਼**' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਕੇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣੀ ਜਾਵੇ? ਇਸਨੂੰ '**ਮੋਖਸ਼ ਇੱਛਾ**' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੇਤਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੇਵਲ ਦੁਖ ਦਾ ਅਭਾਵ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਨੇ ਵਖੋ-ਵਖਰੇ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ੧. ਕਰਮ, ੨. ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ੩. ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੁਖ ਤਿੰਨ ਪਾਸਿਓਂ ਇਨਸਾਨ ਉਪਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮ ਦੁਖ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਧਿਦੈਵਕ ਦੁਖ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਅਧਿਭੂਤਕ ਦੁਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਰਲੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਦੁਖ ਸੰਜੋਗ-ਵਿਜੋਗ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੀਵ, ਵਸਤੂ, ਸਬੰਧ ਤੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਛੜ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਦੀ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਜਾਇਦਾਦ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਤਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰਾ ਦੁਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੱਖ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਭੁੱਖ, ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲਿਆਂ, ਸੈਰਾਂ-ਸਪਾਟਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੈਸਾ, ਟਕਾ, ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਅਗਨ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ਾਂਤ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਭੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬੁਝਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਅੱਗ ਦੇ ਭੱਠ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸੜ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ –

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ।।
ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ।।
ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ।। *ਪੰਨਾ - 213*

ਏਥੋਂ ਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ –

ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ
ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੀ।।
ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ
ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੀ।।
ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ।।
ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਅਘਾਈ।। *ਪੰਨਾ - 672*

ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਜੋ ਅਤਿਅੰਤ ਪੀੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੈ –

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ।।
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ।।
ਪੰਨਾ - 50

ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਸ ਤਨ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਜਾਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਜਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ –

ਅਗਿਆਨੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਇਸੁ ਤਨਹਿ ਜਲਾਏ।।
ਪੰਨਾ - 1067

ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਦਵਾਈ ਨਾ ਹੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੈਦਾਂ ਕੋਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਹਾਂ ਭਰਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਦੁਖ ਸਹਾਰਨ ਲਈ ਅਮੁਲ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ –

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ।।
ਜਲਿ ਜਲਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ।।
ਪੰਨਾ - 1044

ਤੀਸਰਾ ਦੁਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ, ਯਾਨਿ ਕਿ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੋ। ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜੋ ਇਸ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਦੀ ਲਾਗ

ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਇਕ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗੀਤਕ ਤਰਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਜੀਵਤ ਰਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾਂਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ–

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ।।
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ।।

ਪੰਨਾ - 251

ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਵ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ–ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਕਲਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ, ਭੈਣ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਰਸਾਂ, ਕੁ–ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ, ਮੱਛੀ, ਮਧਰਾ ਆਦਿ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਵਿਸਿਮਰਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ, ਉਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਉਛਾਲੇ, ਇਸਨੂੰ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਧੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗਿਰਕੇ AIDS (ਏਡਜ਼) ਵਰਗੇ ਭੈੜੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਭੈੜੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸਨੂੰ ਸੋਚ ਫੁਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੁਢਾਪੇ ਲਈ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਾਇਜ਼–ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣੀ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਦੋਸ਼ ਇਸਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਦੁਰਗੰਧੀ ਮਾਰਦੀ ਮੈਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜਿਸ ਪਰਵਾਰ ਲਈ ਇਸਨੇ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ, ਉਹ ਇਸਦੀ ਇਕ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟ ਕਰ–ਕਰਕੇ ਗਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੁਖਾਂ ਭਰਿਆ ਸਮਾਂ, ਉਭੇ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਮਹਾਂਭਿਆਨਕ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ –

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ
ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ।।
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ
ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ।।
ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ
ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ।।
ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ
ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ।।
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ।। *ਪੰਨਾ - 464*

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ***'ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਥਣ ਦੁਧਿ।।'*** *(ਪੰਨਾ - 137)* ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਤਣਾਉ ਵੱਧਣ ਨਾਲ, ਬੇ–ਨਿਯਮੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ, ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੁਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਮਰਿਯਾਦਾਵਾਂ ਭੰਗ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਸੇ ਦੁਖ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਕੀਮਾਂ, ਵੈਦਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ, ਜਿਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ, ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਖ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ–ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ।।
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ।।
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ।।
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ।। *ਪੰਨਾ - 176*

ਉਪਰ ਕਥੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਦੁਖ ਵੀ ਮਹਾਨ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਰਿੜਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ

ਲਈ ਔਖੇ ਤੋਂ ਔਖੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਹਿਰੀਆਂ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਕਾਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਕੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਲਾ ਕੇ, ਸ਼ਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਿਖੜੇ ਜੀਵਨ ਹੂਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦਿਆਂ, ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ, ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰ ਕਰਕੇ, ਛਲ ਕਪਟ ਕਰਕੇ, ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਕਰਕੇ, ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰਕੇ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ; ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ, ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲੇਖਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ॥
ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ॥
ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ॥
ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ॥ ਪੰਨਾ - 656

ਅਜਿਹੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੋਖੇ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ, ਬਿਗਾਨਾ ਧਨ ਖੋਹਣ ਦੇ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿੰਦਨੀ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕੱਟ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ, ਚੰਗੇਜ਼ ਖਾਨ, ਹੂਨ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਆਦਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਲੁਟ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥
ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥
ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥

ਪੰਨਾ - 315

ਸੋ ਧਨ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਐਸੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਪਾਗਲਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ 40 ਗੰਜ ਧਨ ਦੇ ਜੋੜ ਲਏ ਸਨ, ਪਰ ਪਰਜਾ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਲੁਕਿਆ-ਛਿਪਿਆ ਧਨ ਸਿੱਕੇ, ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ? ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਐਲਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਕ ਲੜਕਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਬਰਸਥਾਨ ਵਿਚ ਦਫਨਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਜਾਹ! ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਬਰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਜਰ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਿਆ ਕੱਢ ਲੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਦੋਂ ਕਾਰੂੰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਕਬਰਸਥਾਨ ਪੁੱਟ ਕੇ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਲਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਿਆਇਆ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ-

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ॥
ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ॥
ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ॥
ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸਤਜਾਇ॥

(ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ)

ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਇਆ।

ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਸੀ। ਲੁਟੇ ਹੋਏ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉਸਨੂੰ ਸੂਏ ਚੋਭ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਧਨ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਉਸਦੀਆਂ ਮੀਲਾਂ ਵਿਚ ਢੇਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦਿਨ, ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਧਨ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਉਸਦਾ ਲੁਟਿਆ ਧਨ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਅੰਧਕਾਰ ਛਾ ਗਿਆ, ਲੱਖਾਂ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਡਰਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲੇਖਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਸਨ। ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਰਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿ ਇਸ ਧਨ ਨੇ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਹਿਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ॥
ਨਾਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 1365

ਉਸਦੀ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ

ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ, ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ, ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੰਧਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦੇਵੋ ਕਿ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਧਨ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਸਮੂੰਹ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੇਖਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਨੰਗੇ ਕਰਕੇ ਅਰਥੀ ਵਿਚ ਲਟਕਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੇ-ਵਸੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਐਸੀ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰੇ।

ਸੋ ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਛਲ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਬੰਦਾ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਾਇਦਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਰਾ ਵਪਾਰ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਂਕ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮੈਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖੀ॥ ਪੰਨਾ - 179

ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਸੁਖ

ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਈ ਹੋਈ ਮੈਂ ਦੇਖੀ, ਵੱਡਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸੇਧਾਂ ਤੇ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਖ - ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਈ -

ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖੀ॥
ਕਲਮ ਕਾਗਦ ਸਿਆਨਪ ਲੇਖੀ॥
ਮਹਰ ਮਲੂਕ ਹੋਇ ਦੇਖਿਆ ਖਾਨ॥
ਤਾ ਤੇ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨ॥ ਪੰਨਾ - 179

ਮਨ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਘਾਟ ਹੈ। ਮਨ ਚਾਹੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ, ਨਾਟਕ, ਅਖਾੜੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣੇ, ਗਾਏ; ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਨਾ ਆ ਸਕੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅੰਦਰ ਲਗੀ ਰਹੀ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੋਗ ਭੋਗੇ, ਸੁੰਦਰ ਬਗੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਮੇਵੇ ਖਾਧੇ, ਪਰ ਮਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਦਾ ਬਲਦਾ ਰਿਹਾ -

ਅਸੁ ਪਵਨ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ॥
ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰੀ॥
ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ॥
ਤਾ ਮਹਿ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਪਾਇਆ॥
ਤਖਤੁ ਸਭਾ ਮੰਡਨ ਦੋਲੀਚੇ॥
ਸਗਲ ਮੇਵੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗੀਚੇ॥
ਆਖੇੜ ਬਿਰਤਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਲੀਲਾ॥
ਮਨੁ ਨ ਸੁਹੇਲਾ ਪਰਪੰਚੁ ਹੀਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 179

ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਫਰਦੋ-ਬਸ਼ਰ (ਦੇਹਧਾਰੀ) ਸੁਖ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਵੀ, ਜਿਸਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ - ਜਿਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਦਾ ਭਰਿਆ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਦੇ ਬੁੱਢਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੋਗੇ ਹੋਏ ਭੋਗ ਦਾ ਉਸਦੀ ਸਿਹਤ ਉਤੇ ਅਸਰ ਨਾ ਪਵੇ, ਜਿਸਦੀ ਪਰਜਾ ਉਸਨੂੰ ਰੱਬ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਤੇ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੌਜ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਨਾਜ, ਫਲ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਖਾਦ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਥੁੜ ਨਾ ਆਵੇ; ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸੁਖੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਮੰਨ ਲਓ, ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਸੁਖ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਦੇਵ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵ ਗੰਧਰਭ ਨਾਲੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਆਣੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਕਰਮਦੇਵ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਹੈ। ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਮੰਨ ਲਓ, ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇਕ ਬੂੰਦ ਅਤੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਗੁਰਮੁਖ, ਆਰਫ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ। ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਦਾ ਸੁਖ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਦਸ ਅਰਬ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਖਾਂ ਅਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਗੁਰੂ

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰ! ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦ੍ਰੁ ਲੁਭਾਇਆ॥
ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੂਏ
ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 1343

ਆਦਿ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜੇ ਲਖ ਇਸਤਰੀਆ ਭੋਗ ਕਰਹਿ
ਨਵ ਖੰਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਗੁਰ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਈ
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥ ਪੰਨਾ - 26

ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਢੂੰਢ ਕਰਕੇ ਉਸਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਪੁੱਛ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸੁਖ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਸ ਸੁਖ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ, ਅਦੇਵ, ਗੰਧਰਭ, ਜੱਛ, ਕਿਨਰ, ਪਿਸਾਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਖੋਜ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ -

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੂਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥ ਪੰਨਾ - 707

ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੁਖ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੁਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ॥
ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ॥
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ॥
ਪੰਨਾ- 707

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ, ਪਰ ਹਰ ਸੁਖ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਦੁਖ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੋਜ-ਖੋਜ ਕੇ ਜੋ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਸੁਖ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਪ ਤੋਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖੋਹਣ ਤੇ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਹੈ -

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ
ਦਾਸ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਾਇਣ॥
ਅਬਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ
ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣ॥ ਪੰਨਾ - 714

ਫੇਰ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸੁਖੁ ਨ ਨਾਮ ਬਿਨੁ॥
ਤਨੁ ਧਨੁ ਹੋਸੀ ਛਾਰੁ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜਨੁ॥ ਪੰਨਾ - 322

ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਆਇਆ?

ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਦੁਖ ਆ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ) ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਫਿਰ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਲ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਜਿਵੇਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥
ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥
ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 463

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਧੋ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਚਨਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਨੇ ਇਕ ਤੱਤ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਹਉਮੈ' ਤੱਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਅਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲਗਿਆ - ਇਕ ਈਸ਼ਵਰ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਜੀਵ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕਿਸੇ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਤਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਆਤਮਾ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ; ਪਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਜੀਵ ਤੱਤ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਆਇਆ, ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਮੂਲ ਤੱਤ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ-

ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੀਝਿਆ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਤੁ ਸਭੁ ਬੂਝਿਆ॥
ਜਬ ਦੇਖਉ ਤਬ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੂਲੁ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਖਮੁ ਸੋਈ ਅਸਥੂਲੁ॥ ਪੰਨਾ - 281

ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਆਪ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ, ਨਿਤਾਣਾ ਬੇ-ਵਸ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਨਾਮ ਧੁਨ ਤੋਂ ਹੀਣਾ, ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ - ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ; ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਸ ਕੇ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਗੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਤੋਂ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਿਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਇਆ, ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ -

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 946

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਤਲ (sphere) ਵਿਚੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਅੰਦਰਲੇ ਨਾਮ ਤੱਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਇਕ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਮੋੜ ਖਾ ਕੇ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਦੇ ਤਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਤਮ ਸਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਦਾ ਆਪਣਾ ਮੌਲਿਕ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਕਿਉਂ?

ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਅਸਲਾ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ - ਜੋ ਸਦੀਵ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਵ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਰੂਪ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਜੂਦ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਨੂੰ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਅਸਰ - ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਾਮ ਤਲ ਤੋਂ ਦੂਰੀਆਂ ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ॥
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਂਨਈ
ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ॥ ਪੰਨਾ - 1375

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ॥
ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ
ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 1375

ਇਹ ਜੀਵ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਸਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਜੋ ਨਿਰਾ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਅ ਹੈ, ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਦੀ ਲੋਚਾ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਧੁਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਵਲ ਲਾ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਾਣੇ ਅਣਜਾਣੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਜੀਵ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਊਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥
ਜੇਤਾ ਊਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 66

ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੈ?

ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੇਹ॥
ਪੰਨਾ - 1427

ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਭਾਈ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਹਿ ਬਤਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 1182

ਅਤੇ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ॥
ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 375

ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਗੁਣ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਦੁਖ ਦੀ ਹੇਤੂ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਵਿਵੇਕ ਪੂਰਨ ਸੰਜੋਗ ਹੀ ਦੁਖ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਵ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਵਿਵੇਕ ਅਰਥਾਤ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆਨ ਹੀ ਦੁਖ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਕਲੇਸ਼, ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਦੁਖ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਤੱਤਵ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਸਰਬੱਗਤਾ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ, ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਖ, ਜੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਇਸ ਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅੰਤਮ ਧੇਅ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਵਿਦਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ - ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧੇਅ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ - ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪਈ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ।

ਉਪਾਸ਼ਨਾ - ਮਨ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਹੋਂਦ ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਨਾਮ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅੰਤਮ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਿਥੇ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਧੇਅ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਮਰਥ ਅਨੁਭਵੀ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਕਹਿ ਲਵੋ ਜਾਂ ਸੰਤ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਬਿਆਧੀ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਲਵੋ; ਗੱਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਿਆਨ - ਜਦੋਂ ਮਨ ਦਾ ਠਹਿਰਾਓ ਇਕ ਲਕਸ਼ ਉਪਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਪੰਜ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ, ਵਖਰਾ ਜਾਣਨ ਦੀ ਮਿਥਿਆ ਸੁਰਤ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਜੀਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟ ਕੇ, ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਉਤੇ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਈ॥
ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਿਮੋਹਿਤ
ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ॥
ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ॥
ਸੂਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥ *ਪੰਨਾ - 485*

ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੰਦਾ ਇਸ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਹਥਕੜੀਆਂ, ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਕਦਮ ਹੀ ਪੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੋਹ ਦੀਆਂ, ਹਿਤਾਂ ਦੀਆਂ, ਈਰਖਾ, ਦ੍ਵੈਸ਼, ਵੈਰ ਭਾਵ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ - ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ ਵਿਚ ਜਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਠੱਗਾਂ - ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਦੁਰ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਫਾਥਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਣਦਾ ਹੋਇਆ, ਓਪਰੀ-ਓਪਰੀ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿਚ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁਟ ਸਕਦਾ। ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣਹਾਰ ਠੱਗ, ਚੋਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ *'ਸਾਧਸੰਗਿ ਓਇ ਦੁਸਟ ਵਸਿ ਹੋਤੇ॥' (ਪੰਨਾ - ੧੮੨)* ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਭੱਜ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਜਾਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥ *ਪੰਨਾ - 204*

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤਨ ਸਚੁ ਕਹਿਆ॥
ਸਰਬ ਸੂਖ ਇਹੁ ਆਨੰਦੁ ਲਹਿਆ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ॥ *ਪੰਨਾ - 179*

ਕੀ ਦੁਖ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹੈ?

ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੁਖ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਫਰਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ। ਸਗਮਾਂ ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ
ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 469

ਦੁਖ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਥਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰਤਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ॥
ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੀ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭੀ ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਹੋਇ॥
ਪੰਨਾ - 124

ਇਥੋਂ ਤਕ ਆਪਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦੁਖ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ। ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੋਇ ਪਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਦੁਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਆਪਨੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਰਮ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਨਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਪਾਯਾ ਬਖਸ਼ ਦਰ,
ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਫਿਰ ਘਾਲ ਕਮਾਈ।
ਰੇਤ ਅੱਕ ਆਹਾਰ ਕਰਿ,
ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ।
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ,
ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/24

ਦੁਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਛੜਨ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਸਖਤ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਦੁਖ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਹੈ -

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥
ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ
ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥ ਪੰਨਾ - 633

ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸੁਖ ਦੀ minimum ਹੇਠਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਰੂਪ ਬਦਲ ਕੇ ਦੁਖ ਕਹਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਆਪਨੇ ਮੂਲ ਤੱਤ ਨਾਲ ਛੋਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ॥
ਬੁਰ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ॥
ਪੰਨਾ - 1302

ਦੁਖ ਝੱਲ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟਣ ਦੀ ਜਦੋਂ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਜਲਾਦ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ, ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਰੌਣਕ ਤੇ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਲਾਦ! ਅਸਾਡੇ ਬੁਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ, ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ, ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਨਾ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਚਾਣ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ, ਖੁਮਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਝੂੰਮਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰੀਵੀ ਮਹਾਨ ਨਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਨਾ ਲਾਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪੋਸਤ ਮਦੁ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਏ ਪਰਭਾਤਿ॥
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ॥
(ਜਨਮਸਾਖੀ)

ਸਤਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧ ਅਤਿ ਗੂੜੀ
ਜਿਉ ਰੰਗੁ ਮਜੀਠ ਬਹੁ ਲਾਗਾ॥
ਕਾਇਆ ਕਾਪਰੁ ਚੀਰ ਬਹੁ ਫਾਰੇ
ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਸਭਾਗਾ॥ ਪੰਨਾ - 985

ਨਾ ਮੈਲਾ ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ ਨਾ ਭਗਵਾ ਨਾ ਕਚੁ॥
ਨਾਨਕ ਲਾਲੋ ਲਾਲੁ ਹੈ ਸਚੈ ਰਤਾ ਸਚੁ॥
ਪੰਨਾ - 1089

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾ ਕੇ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੁਹਾ ਕੇ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਅੱਗਾਂ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦੇ ਸਾੜੇ ਜਾਣ ਤੇ, ਦੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ -

ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 147

ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਹੋਏ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ, ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ, ਮਾਇਆਧਾਰੀਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੂੰਹ ਸੁਖ ਦੇ ਤਰੱਦਦ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ

ਲੈਣ ਤਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ, ਐਟਮਬੰਬਾਂ, ਡੁੱਬਕਣੀਆਂ, ਗੈਸਾਂ ਤੇ chemical ਸ਼ਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲਗੀ ਹੋਈ ਵਪਾਰਿਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਆਦਿ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਆਤਮਕ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕ ਵਾਜੇ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਹਿ ਵਿਸਮਾਦ ਦੀਆਂ ਝੂੰਮਣੀਆਂ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਖੋਜ ਆਪਣੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ-

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥
ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ॥ ਪੰਨਾ - 293

ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। ਜਦੋਂ ਸੁਰਤ ਜਾਗ ਗਈ, ਬੁੱਧੀ ਬਦਲ ਕੇ ਸਿਧ ਅਤੇ ਸੁਧ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਦਿਬ ਅੱਖੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਫਿਰ ਇਹੋ ਸੰਸਾਰ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅਖੰਡ ਜੋਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਭੀ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 293

ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਦੋ ਕਪੜੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਹਿਨਣੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਸਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਸਿਧਾਂਤ - ੧. ਦੁਖ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਵ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਮਾਇਆਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਦੁਖ ਦਾ ਨਿਤਾਂਤ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਨਾਮ ਅਤੇ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੋ ਅੰਗ ਹਨ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਅਛੋਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਦੀਵ ਅਨੰਦਤ ਹੈ।

੨. ਚੇਤਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ।

੩. ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸਣਾ - ਚਾਰੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣਾਂ, ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ, ਅਹੰਭਾਵ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤਥਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਵਿਚ ਮਮਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੀਕਰ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।

ਦੁੱਖ ਦਾ ਖਾਤਮਾ - ਦੁਖ ਦੇ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਸਥਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤੂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਵਦਾ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ, ਨਿਰਲੇਪ, ਸ਼ੁਧ; ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਉਪਾਅ - ਦੁਖ ਦੇ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਰੂਪ ਸਥਿਤੀ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹ ਤਤੂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਬ ਥਾਂ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਨਿਰਲੇਪ, ਸ਼ੁਧ, ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਆਤਮ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਕੇ ਆਪਾ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ, ਸਚ ਆਚਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਕ ਮਿਹਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੀਅਹਿ ਸਬਦਿ ਭੇਟਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥
ਪੰਨਾ - 57

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਪੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕੇ, ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਖੁਮਾਰੀ ਭਰੀਆਂ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਹਰਨ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰ ਦੀ ਹਾਲਤ

ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਨ ਜਦੋਂ ਅਲਾਰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਸੀਲ ਦੀ ਟੱਪਣ ਟਪਾਈ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਹਰਨ ਹੋਣੋਂ ਆਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਥ ਲਿਜਾਣ ਨੂੰ ਭੀ ਤਿਆਰ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਚਲਣ ਤੋਂ ਆਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਰਹਿ ਜਾਵੋਗੇ ਅਤੇ ਜੇ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਘਨੇੜੇ ਚਾੜ੍ਹ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਲਿਗਏ ਭੀ ਤਾਂ ਕਿਥੇ ਕੁ ਤਾਈਂ ਲਿਜਾਵੋਗੇ? ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਪੱਤਰਾ ਵਾਚੋ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਫਸੀ ਆਪੇ ਨਿਬੇੜਾਂਗੇ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਧੂ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈਰ ਡਾਢੇ ਫੱਟੜ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਹੱਠ ਨਾਲ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਸਾਥ ਹੀ ਚਲੇ ਤਾਂ ਗਏ ਪਰ ਕੋਹ ਕੁ ਭਰ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਹਾਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਬਾਰੋ ਬੱਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤਾਈਂ ਮਸਾਂ ਛੇ ਸੱਤ ਕੋਹ ਦਾ ਪੰਧ ਤਹਿ ਕੀਤਾ। ਓਥੇ ਉਦਿਆਨ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿਚ ਉਹ ਦੋਈਂ ਸਾਥੀ ਭੀ ਥਾਉਂ ਦੇ ਥਾਉਂ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਅਗੇਰੇ ਜਾਣੋਂ ਮੁਕਰੀ ਖਾ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਕੇ ਅਗੇਰੇ ਤੋਰ ਦਿਤਾ।

ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣਾ

ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਪਾਖਰ ਸਿੰਘ (ਢੁਡੀਕੇ) ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ (ਨਾਰੰਗਵਾਲ) ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦੌਲੂ ਨੰਗਰ) ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਕਾਲਾ ਸੰਘਾ) ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਰ ਸਿੰਘ) ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਵਾਰ ਪਾਸ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਉਠਣੋ ਆਰੀ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ, ਪਏ ਪਏ ਹੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਖਿਸਕ ਕੇ ਲਾਗ ਦੀਆਂ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਦੜੇ ਰਹੇ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਈਂ ਭਾਲ ਟੋਲ ਹੋਈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਦਿਨ ਦੇ ਦਸ ਵਜ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਹਾਰ ਹੰਭ ਹਟੇ। ਜੇਲ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦਸਤਿਆਂ ਦੇ ਦਸਤੇ ਦੂਰ ਤਾਈਂ ਲਭਦੇ ਫਿਰੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਲੱਭਾ। ਦਿਨ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸਭੋ ਮੁੜ ਆਏ। ਦਸ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਛ ਆਦਮੀ ਉਸ ਥਾਉਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਲਾਗਲੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਵੀਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਕਾਲੇ ਸੰਘੀਆ) ਜੁਆਰ ਬਾਜਰੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਲਿਪਟਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਆਦਮੀ ਜਦੋਂ ਟੋਏ ਕੋਲੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਲੰਘ ਗਏ ਤਾਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿਰ ਚੁਕ ਕੇ ਉਤਾਹਾਂ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਦੀ ਮੂਹਰੇ ਗਏ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੁੱਤਾ (ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਟੋਏ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਿੜਕ ਸੁਣ ਕੇ ਭੌਂਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੂਹਰੇ ਜਾਂਦੇ ਆਦਮੀ ਚੌਕੰਨੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਕੁੱਤਾ ਖੜ੍ਹਾ ਟੋਏ ਵਲ ਨੂੰ ਭੌਂਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਝੱਟ ਟੋਏ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਆ ਖੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਟੋਏ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਣੇ ਤਣੇ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਮੂਦਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਰਦੀ ਵਾਲੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆ ਖਬਰ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਉਣ ਸਾਰ ਆਰੀ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਉਤੇ ਗਿੱਦੜ ਕੁੱਟ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਪਏ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦੋਲੂ ਨੰਗਲ) ਤੋਂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਗਿਆ। ਲੰਗੋ ਡੋਰੀ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੋਟਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲਗਿਆ ਬੜ੍ਹਕਾਉਣ, ਪੰਜਾਂ ਛੇਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਥਹਿਆ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਲੜੋ ਨਾ, ਸੋਟਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ਅਸੀਂ ਤੁਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।' ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਜਦੋਂ ਸੋਟਾ ਲੈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਪਰ ਹੀ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਥੇਹ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਭਲਾ ਇਕ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਕੀ ਪੇਸ਼ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਏ ਪਏ ਨੇ ਇੰਨੇ ਹੱਥ ਦਿਖਾਏ ਕਿ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ। ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ ਫੇਰ ਤਾਂ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਲ ਟੋਲ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫੱਟੜ ਸਾਥੀ ਭੀ ਲੱਭ ਲਏ। ਗੀਦੀਆਂ ਨੇ ਮਰੇ ਪਏ ਸ਼ੇਰਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰੱਜ ਕੇ ਹਵਾੜ ਕੱਢੀ। ਜਦੋਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਪੰਜੇ ਸ਼ੇਰ ਭਾਵੇਂ ਮਰਨਹਾਰੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹਾਏ ਸੀ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ। ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਲੋਗ ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਖੂਬੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨਹਾਰੇ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਬੀਰਤਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ਸਗੋਂ ਮਾਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਟਿਚ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਮਾਊਂ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ? ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਅਧਮੋਏ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ ਅਤੇ ਅੱਡੋ ਅੱਡੀ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਸਿੱਟ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਮੋਏ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਸਿੱਟ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਨੂੰ ਫੂੜੀ, ਨਾ ਅੰਗ ਲੁਕਾਉਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟੁੱਟੀ ਫੁਟੀ ਭੂਰੀ। ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਕਹਿਰ ਵਰਤਾਇਆ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਤੜੇ ਹੋਏ ਲੁਛਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲੁਛ ਲੁਛ ਲੂਹਰੀਆਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੀ ਵਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਅੱਛਾ ਵੀਰੋ! ਆਪਣੀ ਫਸੀ ਆਪ ਨਿਬੇੜੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਏਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੌਣ ਹੈ! ਸਾਰੇ ਥੋਡੀ ਜਾਨ ਦੇ ਵੈਰੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਡਾਕਟਰਾਂ, ਕੰਪੋਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁਕੋ ਅਤੇ ਕੋਈ ਦਵਾ ਮਲ੍ਹਮ ਪੱਟੀ ਮਤ ਕਰੋ। ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਲ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ ਭੀ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ ਮਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਨਾ ਪੀ ਲੈਣ। ਆਪੇ ਸਹਿਕ ਸਹਿਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਧ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਮਥਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ –

'ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਰਖਵਾਲਾ ਮਾਰੇ ਤਿਸੁ ਕਉਣੁ'
(ਪੰਨਾ 961)

'ਜਿਸੁ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਤਿਸੁ ਕਉਨੁ ਮਾਰੈ॥' (ਪੰਨਾ 1139)

'ਮ੍ਰਿਗੀ ਪੇਖੰਤ ਬਧਿਕ ਪ੍ਰਹਾਰੇਣ ਲਖ ਆਵਧਹ॥
(ਪੰਨਾ 1354)
ਅਹੋ ਜਸ ਰਖੇਣ ਗੋਪਾਲਹ ਨਾਨਕ ਰੋਮ ਨ ਛੇਦਤੇ॥'

ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਵਿਥਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਕੀ ਵਰਣੀਏ। ਬੜਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਟੂਕ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਜੇ ਦੋਈ ਉਦਿਆਨ ਬੀਆਬਾਨੀ ਸਾਥੀ ਭੀ ਫੜੇ ਹੋਏ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਇਦੂੰ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਕੁਟਾਈ ਹੋਈ, ਇਹ ਭੀ ਅਧ-ਮੋਏ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਸਿਟ ਦਿਤੇ। ਹੁਣ ਸੁਣੋ ਸਾਡੀ ਵਿਥਿਆ। ਹਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਨਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਕੋਠੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਰਾਤ ਦਾ ਟੱਟੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਢਾਇਆ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਾਕੇ ਕੜਾਕੇ ਯਾ ਅੰਦਰ ਤੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੁਛ ਫਿਕਰ ਨਾ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸਹੰਮੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿੰਸਾ ਤੋੜ-ਤੋੜ ਖਾਵੇ। ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਕਚੀਚੀਆਂ ਲਈਏ। ਅਸਾਡੇ ਨਿਕਟ ਕੋਈ ਨਾ ਆਵੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੀ ਕੋਠੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਪਹਿਰੇ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਕਰੜੇ ਲਗਾ ਛੱਡੇ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਸੀ ਮਤੇ ਬਾਹਰ ਨਠੜੇ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਣ। ਜੇਲ੍ਹ ਬੁਰਜ ਉਤੇ ਭੀ ਭਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇ, ਫਸੀਲ ਬੁਰਜ ਉਤੇ ਭੀ ਸੰਗੀਨੀ ਪਹਿਰੇ। ਇਸ ਸਾਕੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰ ਖਬਰਾਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਫਿਰ ਗਈਆਂ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਸਟੇਟਸਮੈਨ (Statesman) ਪੱਤਰ ਵਿਚ A daring deed (ਦਲੇਰੀ ਵਾਲਾ ਕਾਰਨਾਮਾ) ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਹੇਠ ਇਸ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਹਰਨ ਸਾਕੇ ਦਾ ਹਾਲ ਛਪ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਥਣ ਨੂੰ ਆਈ. ਜੀ. (ਜਰਨੈਲ) ਹੋਰੀਂ ਖਫ਼ਾ ਖੂਨ ਹੋਏ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ। ਆਉਣ ਸਾਰ ਹੀ ਸੜੇ ਬਲੇ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਖ਼ਤ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹੇ। ਪਹਿਲੀ ਸੱਟ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬੇੜੀਆਂ ਡੰਡੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਆ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਸੜੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਫੇ ਖੋਹ ਲਏ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੇੜ ਕਛਹਿਰੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਪੜੇ ਲੁਹਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਗੁਟਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਭ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਭ ਹਕੂਕ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੱਲ ਕੀ ਜੋ ਕਰੜਾਈਆਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ ਸੋ ਕੀਤੀਆਂ। ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਚੂੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਠੀਆਂ ਦੀ ਰੋਂਦ ਕਰਨ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਅੱਗੇ ਆਣ ਖਲੋਇਆ। ਬੜਾ ਲੋਹਾ ਲਾਖਾ ਹੋਇਆ। ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਾਈਂ ਕੰਬੇ। ਮੇਰੇ ਵਲ ਗਹਿਰੀ ਕਹਿਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਤਾਮ-ਤੜੂਕ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬੰਦ! ਮੈਂ ਆਖਿਆ! 'ਕਰੇ ਕੋਈ ਤੇ ਭਰੇ ਕੋਈ? ਮਹਿੰ ਭੀ ਕਾਲੀ ਤੇ ਭੇਡ ਭੀ ਕਾਲੀ? ਚੰਗਾ ਨਿਆਉਂ ਇਨਸਾਫ ਹੈ?'

ਆਈ. ਜੀ. – ਹਾਂ ਭਾਈ ਜੀ! ਇਕ ਮਹਿੰ ਲਿਬੜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਬੇੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਏਥੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰਗਨਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਭੱਜੇ ਹਨ।

ਦਾਸ – ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭੱਜਿਆ?

ਆਈ. ਜੀ. – ਤੂੰ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਤਾਲਾ ਖੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਚਾਬੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ ਗਲਤ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਂ ਭੀ ਪੱਤਰਾ ਵਾਚਣਾ ਸੀ।

ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ – ਨਹੀਂ ਹਜ਼ੂਰ! ਉਹ ਤਾਂ ਤਾਲਾ ਭੰਨਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਧੂ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਖਿਆ ਜਾਓ ਟਕਰਾਂ ਨਾ ਮਾਰੋ, ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਓ।

ਆਈ. ਜੀ. – ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ!! ਅਲਾਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਤੋਂ ਇਸ ਕੋ ਜ਼ਰੂਰ ਲੇ ਜਾਨਾ ਥਾ! ਹਮ ਕੋ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਛ ਹੂਆ ਹੈ ਇਸ ਕੀ ਹਦਾਇਤ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੂਆ ਹੈ।

ਦਾਸ – ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ ਨੇ ਹੀ ਵਾਧੂ ਭਰਮ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਭੂਹੇ ਹੋਏ ਵੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਠੰਡੇ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਸੂਝ ਆ ਜਾਊ। ਸੱਚ ਨੇ ਓੜਕ ਨਿਤਰ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਪਰ ਦਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਸਬਰ ਹੀ ਹੈ, ਦਾਤਾਰ ਰਾਜ਼ਿਕ ਆਪੇ ਸਾਰ ਲਵੇਗਾ। ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਿਆਉਂ ਇਨਸਾਫ ਉਤੇ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਉਤੇ ਵਰਤਿਆ ਵਰਤਾਇਆ। ਉਹ ਭੱਜ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਿਗਿਆਂ ਢਠਿਆਂ ਫੱਟੜਾਂ ਉਤੇ ਜੋ ਨਾਹਕ ਮਾਰ

ਕੁਟਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਧ ਮੋਏ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਮੋਏ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਿਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਨਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਖਾਣਾ, ਨਾ ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਜ ਕੇ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਰ-ਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਭ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਨਿਰਾਲੇ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਤਾਈਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਵੋਂਗੇ ਤਦ ਤਾਈਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟਾਂ ਪੀਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਆਈ. ਜੀ. - (ਖਿਝ ਕੇ ਤੇ ਤਮਕ ਹੋ ਕੇ) ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਭੱਜਣ ਵਾਲੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜਿਤਨੀ ਹੋਵੇ ਉਤਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਦਾਸ - ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤੇ ਆਪ ਬਦਨਾਮ ਹੋਏ ਹੋ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਯਾ ਭੱਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸੀ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਜਾਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੰਮ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਕੇ ਭੀ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਫੇਰ ਕੋਈ ਭੋਰੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਥੇ ਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬਰ-ਖਿਲਾਫ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਸ ਨੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਟੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੇਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਇਸ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਭੀ ਦਿਤੇ ਗਏ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਕੰਨ ਤੇ ਜੂੰ ਨਾ ਸਰਕੀ। ਫੇਰ ਸੁਪ੍ਰੰਟੰਡੰਟ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖ ਕੇ ਮੁਫੱਸਲ ਆਪ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਵਿਚੇ ਹੀ ਖਪਾ ਲਈਆਂ, ਓੜਕ -

'ਤੰਗ ਆਇਦ ਬਜੰਗ ਆਇਦ।'

ਦੇ ਮਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਡੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਦਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ?

ਆਈ. ਜੀ. ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਕੜਾਕੇ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਲਗ ਗਏ। ਦਾਸ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਸੀਧਾ ਸਭ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੇਗਾਂ ਮੂਧੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਾਊ ਤਾਂ ਫੇਰ ਲੰਗਰ ਸਜਣਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਇਛਿਆ। ਜਰਵਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਅੱਛਾ ਲਾ ਲੈਣ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸਭ ਦਾਤਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਸ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਸਭ ਦਾ ਰਾਜ਼ਕ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਧਿਆ ਖੇਦ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਏਧਰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੁਤੇ ਆਨੰਦੀ ਖੇਡ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਈ. ਜੀ. ਦੀ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸੋਹਣਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਫੱਟੜ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਭੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਟੁਟ ਗਈ। ਪਰ ਬਿਬੇਕ ਧਰਮੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੜਾਕੇ ਦਾ ਕੜਾਕਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਰਾਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਰ ਹੀ ਨਾ ਲਈ। 'ਕਹਿਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਬਰ ਜਾਨੇ ਦਰਵੇਸ਼।' ਪਰੰਤੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵੇਸਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਜੀਰਾਂਦ ਦੇ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ॥
ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੂਖ ਮਨਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 747

ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੈਂ ਦੁਖ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਸੌਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਨਣ ਦੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੰਥਿਆ ਸਿਖਾਈਆਂ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾ ਅਧਾਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ 'ਭੁਖਾ ਸਭ ਗਵਾਈਆਂ।' ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੰਤੋਸ਼ ਦਵਾਈਆਂ ਕਰ ਵਿਖਾਈਆਂ। ਦੋ ਸਾਤੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ਨਿਰ ਅਹਾਰ ਵਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ਭਏ। ਨਾਮ ਜੋਤਿ ਰਹਸ ਸੁਆਦ ਅੰਤਰ ਗੀਧਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਧਤਾਸ ਦਾ ਨਿਮਖ ਮਾਤਰ ਅਹਿਸਾਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਨਦਰ ਮਿਹਰ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜੇਹੀਆਂ ਹੰਢ ਹੰਢਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹੰਢਾ ਕੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਾ ਲਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ -

ਜਿਉ ਰਾਮੁ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਰਹੀਐ ਰੇ ਭਾਈ॥

ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਉਤਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਸਉਟੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਏਥੇ ਭੀ ਆਪੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ਉਤਾਰਸੀ। ਦੋ ਹਫਤਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਹੋਰ ਬਤੀਤ ਗਏ। ਅਮਲ ਅਲੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਅਮਲ ਮਾਵਿਆਂ ਉਪਰ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਫਲ ਅੰਕੁਰ ਲਗਾ ਸਫੁਟ ਹੋਣ, ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਧਾਰ ਜਨੀਆਂ ਉਤੇ ਮਇਆ ਕਰ ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਫੇਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਰਾਤਰੀ ਸਮੇਂ ਇਸ ਬਿਧ ਸੁਪਨ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਏ। ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵੀਰ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰੀ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਿਆ, ਉਹ ਕਟਾਖਸ਼ੀ ਕਉਤਕ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਅਵੱਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ'

ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੋ ਆਏ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ.ਮਿਸ਼ਨ

ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਡੱਲੇ ਕੋਲ ਆਪ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਥੇ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ, ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ। ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਤੱਖਤ ਸਿੰਘ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਾਰ ਭਰਾ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਦੋ ਮਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਚਲਣਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਮਾਲਵਾ ਵੀ ਕਿਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ। ਐਥੇ ਤਾਂ ਐਨੀ ਜਿਆਦਾ ਧੁੱਪ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਐਨੀ ਉਡਾਰ ਹੈ, ਰੇਤਾ ਉੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ। ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਝੀਖਾਂ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਠੇ ਦੇ ਮੋਗ੍ਹੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਕਿਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਖਾ ਲਈਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਐਨੀ ਧੂੜ ਮੂੰਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਐਨੀ ਜਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਜਰੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਉਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਓ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ। ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਰਖਤ ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੀ ਵਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਸਰਕੜਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੇਤਾ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਤੱਕ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਰੇਤੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਐਨਾ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਿਆ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਹਵਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਠੰਡਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਕੂਲ ਠੰਢਾ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਾ ਕੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਐਥੇ ਅੱਗ ਵਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਜਾਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਝੁੱਗੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਦੋ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਛਕਾਂਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਦਮ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਗਏ। ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਆ ਜਾਓ, ਆਪਣਾ ਘਰ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਇਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਘਰ ਹੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਗਰੀਬ ਦੇ ਕੱਚੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਵਾਜੇ ਦੇ ਓਹਲੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਮੋਢੇ ਤੇ ਖੇਸ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਗਰੀਬਣੀ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪ ਵੱਡੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਆਏ ਹੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵੀ ਚਰਨ ਪਾ ਦਿਓ। ਉਧਰੋਂ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣਾ ਘਰ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਠਹਿਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ, ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵੀ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਕਲ੍ਹ ਆਵਾਂਗੇ, ਕੱਲ ਦਾ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਘਰ ਛਕਾਂਗੇ, ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਖੀਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੇਟਾ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਇਕ ਇਕ ਤੰਦ ਦੇ ਉੱਤੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਭੇਟਾ ਹਾਜਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਆਹ ਮੈਂ ਖੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਖੇਸ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੱਲ ਹੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸਾਡਾ ਉਤਾਰਾ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਉਤੇ ਚੁਬਾਰੇ ਤੇ ਚੱਲੋ। ਨਾਲ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਸੀ, ਉਹ ਤੱਖਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੀ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਈਰਖਾ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਧਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੱਚੀ ਪੌੜੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਜਦ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ, ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਨਾਲ ਦੇ ਘਰ ਕੱਚੀ ਪੌੜੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰੋਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਓ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘਾ! ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਈਰਖਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਵੇਖ ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਐਨੇ ਔਖੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦੀ ਪੌੜੀ ਉਤੋਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ ਰਾਤ ਕੱਟੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਰਲੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ। ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਦੀਵਾਰ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹ ਦੀਵਾਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ

ਆਪਸ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਛੱਡੋ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਤਾਂ ਹੀ ਛਕਾਂਗੇ ਜਦ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਆਏ ਹਾਂ ਨਾ ਕਿ ਤੋੜਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਕੰਧ ਦਾ ਇਕ ਦਰਵਾਜਾ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਗਿਰ ਗਈਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਆ ਜਾਓ। ਅੱਗੇ ਕਿਸਦਾ ਘਰ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਮਾਈ ਦੇਸਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਤੇ ਮਾਈ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਖੇਸ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੱਚੀ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਜਿਹੜਾ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਛੱਕਣ ਲਗ ਗਏ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਹਟੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬਾ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਲਿਆਦੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਛੱਕ ਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ। ਰੋਣ ਲਗ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਬੈਰਾਗ ਨਾ ਕਰ, ਦੇਖ ਅਸੀਂ ਆ ਗਏ ਹਾਂ, ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਲਿਆ ਬੀਬੀ ਹੁਣ ਜਲ ਪਿਲਾ ਦੇ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਭਰਾ ਵੀ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਬੀਬੀ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਈ, ਚਾਚੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਸਿੱਖੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ।

ਐਸੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਕੌਤੁਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ, ਦੋ, ਚਾਰ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਐਵੇਂ ਨਾ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰਫਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗਾਲੋ, ਭੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਕੰਮੇ ਨਾ ਹੋ ਜਾਓ। ਪਿਆਰਿਓ! ਐਵੇਂ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਰੱਬ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਧਾਰਨਾ - ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ, ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ -2, 2.
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ, ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ -2, 2.
ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ,.............. -2.
.... ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮੁ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਵਯੇ

ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਮਾਰਗ ਲਿਆ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਜੋ ਬਚਪਨ ਦੇ ਕੌਤਕ ਸਨ ਬਹੁਤ ਨਿਆਰੇ ਸਨ।

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ॥
ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 855

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਧਨੁਖ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਤੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਖੇਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੇਲਣਾ, ਛੋਟੀ ਕਿਰਪਾਨ ਦਿਓ, ਛੋਟੇ ਸ਼ਸਤਰ ਦਿਓ, ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕਮਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਤੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਦੇ ਕਮਾਨ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਗੁਲੇਲਾਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਘਰ ਵਿਚ ਖੂਹੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਬੀਬੀਆਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਲੇਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਰਤਨ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਜਾਂ ਦ੍ਵੈਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਉਸਦਾ ਘੜਾ ਭੰਨ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਐਥੇ ਦਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਘੜੇ ਨਾ ਤੋੜਿਆ ਕਰੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਤਲ ਦੀਆਂ ਗਾਗਰਾਂ ਲੈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਮਾਨ ਲੈ ਲਿੱਤੀ, ਕਮਾਨ ਨਾਲ ਤੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਗਲੀ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਗਾਗਰਾਂ ਵੀ ਚੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਖੂਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਖੂਹਾ! ਤੂੰ ਹੀ ਖਾਰਾ ਹੋ ਜਾ, ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹੱਟ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਖੇਲਣ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਬੇਅੰਤ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਗੈਤਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਣਾ, ਪਾਣੀ ਉਛਾਲ ਉਛਾਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਾਈ ਜਾਣਾ, ਨਾਲੇ ਕਹੀ ਜਾਣਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਨਟਖਟ ਹੈ ਪਾਣੀ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਿਆਲ ਚਲਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਨੇ, ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਆਏ ਨੇ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਆਈ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਾ ਕੇ ਖੜਕਾ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਉਹ ਨੇਤਰ ਖੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਖੜੇ ਨੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਛਮਣ ਹੈ, ਸੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਤੇ ਡੰਡਉਤਿ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੀਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੱਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਸਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਥੇ ਇਸ ਕੋਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫਤਿਹ ਚੰਦ ਰਾਜਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਣੀ ਉਸਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਬੜੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ, ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ ਗਏ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ ਜਿਥੇ ਰਾਣੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਾ ਕੇ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ, ਦੋਨੋਂ ਬਾਹਾਂ ਗੱਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਂ-ਮਾਂ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਮੋਹਨੀ ਮੂਰਤ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲੈ। ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲੈ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਆਇਆ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਭੁਖ ਲਗਿਆ ਕਰੇਗੀ। ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਲੰਗਰ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆ ਕੇ ਛਕਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਦਾ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਨਵਾਬ ਰਹੀਮ ਖਾਨ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਲਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਉਹ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਝੁਕ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸਗੋਂ ਚਿੜਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਛੇੜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦੇ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਛਾਂਈ-ਮਾਂਈ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਨਵਾਬ ਨਾਲ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ।

ਏਧਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨੌਂਵੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਆਓ। ਪਟਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਆਪ ਚੱਲਣ ਲੱਗੇ, ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸੀ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਜੋ ਆਪ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀਆਂ ਝੜੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਰਾਣੀ ਮੈਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਇੰਨੀ ਜਿਆਦਾ ਉਦਾਸ ਹੋਈ ਕਿ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਮੂਰਛਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਗਿਰ ਗਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ ਬਿਨਾ -2, 2.
'ਓ' ਜੈਸੇ ਨੀਰ ਬਿਨ ਮੱਛਲੀ -2, 2.
ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ ਬਿਨਾ,....-2.

ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥

ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਰਾਣੀ ਮੈਣੀ ਦੀ ਪੁੱਤਰ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ

ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਿਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥
ਪੰਨਾ - 708

ਅੱਜ ਆਪ ਨੇ ਪੂਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੋਢੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਮਾਨ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਭੱਥਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਆ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ, ਮਾਤਾ-ਮਾਤਾ ਕਿਉਂ ਐਨਾ ਬਿਰਹੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਰਾਣੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਐ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪੁੱਤਰ ਜੀ ਮੈਂ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਤੂੰ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਹੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਬੱਚੇ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਆਉਣਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਮਿਲਕੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਿਓ ਤੇ ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਇਓ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਿਓ। ਜਦ ਇਹ ਬੱਚੇ ਆਣਗੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਓਗੇ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਕਰੀਮ ਖਾਨ ਤੇ ਰਹੀਮ ਖਾਨ, ਨਵਾਬ ਦੋਨੋਂ ਭਰਾ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਿਰਹੋਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਸ਼ਿਵਦਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਾਂਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠੋਗੇ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋਗੇ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪ ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਘੜਾਮ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦਿਨ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਉਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੀਰ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਪੀਰ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਖੇਡਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਪੀਰ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈਂ! ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਪੀਰ ਆ ਗਿਆ। ਪੀਰ ਜੀ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਨੂੰ ਸਲਾਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਲਾਮਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ?" ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਹੈ। ਚਲੋ ਮਠਿਆਈ ਲੈ ਚਲੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੋ ਭਾਂਡੇ ਮਠਿਆਈ ਦੇ ਲੈ ਆਓ, ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਤੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ। ਉਹ ਦੋ ਭਾਂਡੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਲੈ ਆਓ। ਤੇ ਹੋਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਇਕ ਉੱਤੇ ਰਖ ਦਿੱਤੇ, ਫੇਰ ਇਕ ਇਕ ਹੱਥ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਪੀਰ ਸਮਝਦਾਰ ਤੇ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਪੀਰ ਜੀ! ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਾਓ ਜੋ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੁਰੀਦੋ! ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਹੋਏਗਾ ਜਾਂ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੋਏਗਾ? ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਬਰਤਨ ਹੋਰ ਮੰਗਵਾਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਰਸਤਾ ਚਲਾਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਹੱਥ ਇਕ ਦੇ ਉਪਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਦੂਜੇ ਬਰਤਨ ਦੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਤੁਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਾ ਹੋਈ,
ਸਭਨਾ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਰਾਮ ਦੀ -2, 2.
ਸਭਨਾ ਅੰਦਰ ਜੀ ਜੋਤ ਰੱਬ ਦੀ -2, 2.
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਾ ਕੋਈ,.......-2.

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ,
ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ, ਗੰਧ੍ਰਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥
ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ, ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ,
ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ॥
ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ, ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ, ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਤਾ ਨੇੜੇ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੂਰ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੇੜੇ ਹਨ।

ਦੇਹੁਰਾ ਤੇ ਮਸਜਿਦ ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹਨ। ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ ਐਸੇ ਐਸੇ ਕੌਤਕ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਗਿਣਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਕਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ।

ਹੁਣ ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਬਾਹਰੋਂ ਖੇਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਸਤੇ ਕੇਸ ਰਖਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰੁਮਾਲ ਨੇ, ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਰੁਮਾਲ ਫੇਰ ਕੇ ਹੰਝੂ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਰਿਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਜ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਧਰਮ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਾਲਮ ਖਾਨ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦਾ ਜੋ ਗਵਰਨਰ ਹੈ, ਓਹਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਫੜਿਆ ਹੈ ਕਿ 100 ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਬੇਅੰਤ ਮੁਲਖਈਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਜਾਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਕੋ ਭੱਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗਲ-ਗਲ ਤੱਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਡੁੱਬਦੇ ਨੇ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਬੱਚਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਾਕਮ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਵੇਖੁ॥

ਪੰਨਾ - 1380

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਸਾਡੀ ਇਜ਼ਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡੋਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹਾਕਮਾ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੱਚੀ ਦਾ ਸਤ ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਅਸੀਂ ਪੂਜਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਸੰਖ ਬਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪੂਜਾ ਤੇ ਪਾਬੰਧੀਆਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬਚਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਕੋਈ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਾਸਤਰ ਖੋਹ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਅਮਰਨਾਥ ਦੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਇਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੁੰਦਾ ਰੱਬ ਬੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੋਲਾ ਰੱਬ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ।

ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਹੇ ਪੰਡਤੋ! ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਖਾ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਗ ਬਦਲ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਦੇਵਤੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਖਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਨੌਵਾਂ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਓ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ। ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਪੰਡਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁਖੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਏ ਹਾਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪੰਡਤ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਾਤਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜੋ, ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਹਰੋਂ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਉਚੇ ਚੌਤਰੇ ਤੇ ਆਸਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਟੇਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮੁਖੀ-ਮੁਖੀ ਵਿਦਵਾਨ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਉਦਾਸ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਦਿਲ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖਾਮੋਸ਼ ਸਨ। ਇਸ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸਟੇਜ ਤੇ ਚੜੇ। ਪਹਿਲਾ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ, ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਨੋਂ ਬਾਹਾਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਟਾਫਟ ਆਪ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਨੇਤਰ ਕਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਭੇਦ ਭਰੇ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਐਨੀ ਉਦਾਸੀ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਇਹ ਲੋਕ ਕੌਣ ਹਨ ਤੇ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ? ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੜੀ ਆਸਾਂ ਨਾਲ ਆਏ ਹਨ ਫੇਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਇਲਾਜ ਸੋਚਿਆ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਲਾਲ ਜੀ! ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਪਹਾੜ ਵਰਗਾ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਛਾਤੀ ਤਾਣ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਹੀ ਇਸ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਠ੍ਹੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਵਗਿਆ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਹੀ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ,

ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ, ਇਕ ਦਮ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਧਾਰਨਾ - ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਓ ਦੁਖੀਆ ਦੀ,
ਆਸਾਂ ਧਾਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰ ਆਏ -2, 2.
ਆਸਾਂ ਧਾਰ ਜੀ ਤੇਰੇ ਦਰ ਆਏ -2, 2.
ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਓ ਦੁਖੀਆ ਦੀ,............. -2.

ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ
ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ॥ *ਪੰਨਾ - 544*

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ।

ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ॥
ਪੰਨਾ - 544

ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪਿਤਾ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁੱਤਰ! ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ! ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਰੁੜਦੀ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਨ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇ ਕੇ ਡੁਬਦੀ ਹਿੰਦ ਦਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ ਫਰਿਆਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਵਲ 11 ਸਾਲ ਦੀ ਆਪ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ। ਪਹਿਲਾ ਮਸੰਦਾ ਨਾਲ ਆਪਦਾ ਵਾਹ ਪਿਆ, ਮਸੰਦ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਐਨੀ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਦੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਹਟਾ ਦੇਣਾ ਸਾਡੇ ਬਾਂਏ ਹੱਥ ਦੀ ਖੇਲ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਮਸੰਦਪੁਣਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਉਹ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮਸੰਦ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਮਸੰਦ ਕਰਣੀ ਕਰਮਾਈ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਹੀਣੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੇਲੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਕੇ।

ਇਕ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਧੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਦੀਵਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਦੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣੀ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ।

ਧਾਰਨਾ- ਪੀਵਹੋ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਧਾਰ,
ਹੋਵੇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ -2, 2.
ਹੋਵੇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ -2, 2.
ਪੀਵਹੋ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਧਾਰ,............ -2.

ਹਰਿ ਸੱਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ।
ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ।
ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ।
ਪੀਵਹੁ ਪਾਹਲੁ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।
ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 14/1

ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣਾ ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰੀਤ ਨਾ ਤੋਰਦੇ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ਦੇਹ-ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਦੇਹ-ਅਧਿਆਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਨੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਾਇਆ ਕਿ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਹਿਣਾ। 'ਧਰਮ' ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਥੋਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਨੱਠਣਾ, ਭਜਣਾ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦੇ ਦਿਓ। ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਹਿਲਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸੀਸ ਬਲੀਦਾਨ ਦਵਾ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ, ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦਿਆਂ ਦਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦਵਾ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਬੇਅੰਤ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਨਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਓਹੀ ਹੈ।

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ॥ ਪੰਨਾ - 293

ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਸ੍ਵਾਸ-ਸ੍ਵਾਸ ਪ੍ਰਤੀਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ, ਅਤੇ ਭੁਲਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾ ਜਪਿਓ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਪੋ ਖਾਲਸਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ -2, 2.
ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ -2, 2.
ਜਪੋ ਖਾਲਸਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ,.............. -2.

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,
ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥ (ਖਾਲਸਾ)

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰਸਿਖ ਵਿਚ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ॥ ਪੰਨਾ - 394

ਦੂਜੀ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਿਆਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਕਿਸੇ ਮੜੀ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਗੁਫਾ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ, ਜਦ ਸੀਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੀਸ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨਿਵੇਗਾ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਨਿਵੇਗਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਖ ਬੇਗਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਜਨੁ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਸੋ ਗਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਰੰਕ॥
ਪੰਨਾ - 1374

ਬੁਰੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀ ਚਿਤਵਨਾ, ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਦਿਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ॥

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਨਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਈਰਖਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਜਿਹੜਾ ਈਰਖਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

ਕਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਐਵੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਤੋਂ ਦੀ ਭੇਖ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਝ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਈਰਖਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰਸਿਖ ਨੇ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖਣਾ ਹੈ।

ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥ (ਖਾਲਸਾ)

ਇਕ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਓ ਮਨ ਵਿਚ।

ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ, ...॥ (ਖਾਲਸਾ)

ਜਦ ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਏ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਣ।

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ॥
ਈਤਹਿ ਊਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ॥
ਪੰਨਾ - 407

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸੁ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੇਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ॥
ਪੰਨਾ - 293

ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗ ਪਵੇ ਨਾ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ

.... ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥
(ਖਾਲਸਾ)

ਉਹਨਾਂ ਨਖਾਲਸ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਜਾਣਿਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੜ ਲਗੋਗੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ

ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਤੇਜ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਵਰਤੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ –

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਤਾ ਖਾਲਸਾ ਤੈਨੂੰ ਤੇਜ ਆਪਣਾ ਮੈਂ -2, 2.
ਤੇਜ ਆਪਣਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਜ ਆਪਣਾ ਮੈਂ -2, 2.
ਦਿਤਾ ਖਾਲਸਾ ਤੈਨੂੰ ਤੇਜ ਆਪਣਾ ਮੈਂ ,......... -2.

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥
ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ॥
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤੇਜ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਐਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਪੱਦਵੀ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਾਬੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਓ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੇ ਤੇ ਔਕੜਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਵਿਘਨ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜੰਤਰਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਦੱਸੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਓ, ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਇਓ, ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲਇਓ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਮੈਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੀਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝੋ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਸਾਓ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਐਥੇ ਹੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ॥
ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ॥ ਪੰਨਾ - 186

ਲੇਕਿਨ ਖਾਲਸਾ ਬਣ ਕੇ ਰਿਹੋ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ –

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਜੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥
(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਜੋ ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਦ੍ਵੈਤ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੋ ਆਤਮਾ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥
(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਿਓ। ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਕੋਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹਾਲ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ, ਯੁੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਯੁੱਧ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਲੜਾਈਆਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਜੇਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਸਰਬਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨੱਠਣ ਭੱਜਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੀਨ ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਹਰਨ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਦੁਖ ਆ ਪਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹੋ, ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਓ, ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਬਲ ਤਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਛੱਡੋ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਅਸਰ ਹੈ, ਹੜ੍ਹ ਆਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਦਰਦ ਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਦੋ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ। ਦਿਨ, ਰਾਤ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਲਗ ਪਏ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਕਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਵੀ ਗਈਆਂ। ਝੋਲੀਆਂ ਗੱਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਬੇਗਾਨੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਮੰਗਦੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੜ੍ਹਪੀੜਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਦੇ ਦਿਓ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁਛ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਉਥੇ ਭੇਜਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ਦੇ ਦਿਓ, ਕੋਈ ਭਾਂਡਾ ਦੇ ਦਿਓ, ਜੇ ਭਾਂਡਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਕੁਛ ਦੇ ਦਿਓ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿਓ। ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਰਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਬਣਾਉਣਾ।

ਸੋ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਫੈਲੇਗਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏਗਾ। ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨ। ਲਾਸ ਐਂਜਲਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਏ। ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਰਦ ਹੋਣਾ, ਦਰਦ ਮੰਦਾ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਚਾਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਪਰ ਮਨ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਜਜ਼ਬਾ ਜਦ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਆਦਮੀ ਪਸ਼ੂ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ,

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 49 ਤੇ)

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-25)

ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਇੱਕ ਸੇਠ ਆਇਆ। ਆਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ! ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਪਾਉਣਾ ਹੈ।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਛੱਡ ਜਾਓ ਸੇਠ ਜੀ! ਪਰ ਇਹ ਗਹਿਣੇ ਨਾ ਪਾਇਆ ਕਰੋ।"

ਸੇਠ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ, ਕੋਈ ਚੋਰ ਉਚੱਕਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹ ਕੇ ਇਕ ਪੋਟਲੀ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ, ਬੱਚਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਕੋਈ ਨਾ।

ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਤੇਰੇ ਗਹਿਣੇ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਉਹ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਲਾਹ ਲਏ।"

ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗਹਿਣੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਲਾਹ ਲਏ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਐਨਾ ਲਾਲਚੀ? ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਕਿੱਥੇ ਦੇਣੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। ਗੁਆਂਢਣ ਦੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, "ਦੇਖ ਭੈਣ ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ, ਅੱਜ ਹੀ ਮੁੰਡਾ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜਿਆ। ਕਿੱਡੀ ਉਸ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਿਨਾ ਪਰਖੇ ਤੋਂ ਲੋਕ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਪਰਖ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹ ਲਏ। ਹੁਣ ਦੱਸ ਉਹ ਦਏਗਾ?"

ਦੂਜੀ ਕਹਿੰਦੀ, "ਲੈ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤੇ ਦੇਣੇ ਨੇ।"

ਨਿੰਦਿਆ ਚੱਲ ਪਈ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਗਈ। ਸੇਠ ਆਇਆ। ਸੇਠ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸੇਠ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਸੇਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਸੇਠ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਕਰੋ। ਆਹ ਪੋਟਲੀ ਚੁੱਕੋ, ਜੇ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਭੇਜਿਓ। ਜਾਓ ਲੈ ਜਾਓ ਬੱਚੇ ਨੂੰ।"

ਅਧੀਨਗੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਗਹਿਣੇ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਓ। ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।

ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੂੰ ਭਲੀਏ! ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਦਿੱਤੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ?"

ਉਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੜੋਸਣ ਦੇ ਗਈ ਕਹਿੰਦੀ, "ਭੈਣੇ! ਮੈਥੋਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਦਿੱਤੀ।"

ਫਿਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ! ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹੁਤ ਨਿੰਦਿਆ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੁਆਹ ਪਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ ਭਰ ਲਈਆਂ। ਇਕ ਏਧਰ ਮਾਰੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ! ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ। ਦੂਜੀ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ। ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਅਸੀਂ ਨਿੰਦਿਆ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਉਸਤਤ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੰਧਨ ਨੇ। ਨਿੰਦਿਆ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਫਾਈ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਹ ਮਲਮੂਤਰ ਚੁਕਦੇ ਸੀ ਝਾੜੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮੈਲ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਨਾਮ ਸੀ 'ਅਜ' ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ॥
ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥ *ਪੰਨਾ - 953*

ਉਹ ਦਾਨ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਰੋਜ਼, ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਅਜ ਉਠ ਕੇ ਘੋੜਿਆ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਉਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਾ ਕੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਤੇ ਉਹ ਬੜਾ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦੇਵਾਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿੱਪੀ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਈਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਕ ਲੱਪ ਭਰ ਕੇ ਲਿੱਦ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਚਿੱਪੀ ਵਿਚ ਪੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਇਕ ਤੋਂ ਅਸੰਖ ਗੁਣਾ ਹੋਵੇ।"

ਰਾਜਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਅਸਤਬਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿੱਦ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ

ਘੋੜੇ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ। ਫੇਰ ਐਡਾ ਲਿੱਦ ਦਾ ਢੇਰ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਤੁਸੀਂ ਘੋੜੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ?"

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾਂਹ!"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਲਿੱਦ ਦਾ ਢੇਰ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਧਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ-

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ॥ *ਪੰਨਾ - 1412*

ਦਾਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਖੇਤ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਥੇ ਦਾਨ ਵਧੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਹੀ ਪੀ ਲਏਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਖਾ ਹੀ ਲੈਣਗੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਵਧਿਆ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਵਾਂਗਾ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾਂਹ! ਤੈਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਸੂਰ ਬਣ ਕੇ ਖਾਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਾਣ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਵਧਦਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮ ਸੂਰ ਬਣੇਗਾ।"

ਡਰ ਗਿਆ ਡਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਮੈਥੋਂ ਬੜੀ ਭੁੱਲ ਹੋਈ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ। ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਉਪਾਅ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਵਾ ਲੈ।"

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਐਸਾ ਵੇਸ (ਭੇਖ) ਬਣਾਇਆ ਬਨਾਉਟੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਲੜਕੀ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਨਾਲ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ, ਹਾਤ-ਹੁਤਨ (ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦਾ) ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਉਜਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਲ ਖਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਰਹਿ ਗਿਆ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਕਿਰਤੀ ਬੰਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਜਾਹ! ਉਸ ਤੋਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਵਾ ਲੈ ਫੇਰ ਮੁੱਕ ਜਾਏਗੀ।"

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਗਿਆ, ਦਾਤੀਆਂ ਲਈਆਂ, ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਵਢਾਈ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਦਾਤੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਿਸਤਰੀ ਜੀ! ਆਹ ਦਾਤੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦੇ ਕੱਢ ਦਿਓ।"

ਕਾਫੀ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਵਾਂਵਾਗਾ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਬਿਰਤੀ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ-

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ॥
ਪੰਨਾ - 106

ਜੋ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧਿ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਰਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਬੋਲੇ ਨਾ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਦਾਤੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਨੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨਾ ਕਰੀ ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲੇਗਾ? ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾਓ ਕੁਝ।" ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਚੰਗਾ! ਮੈਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਕੱਲ੍ਹ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਰਾਜੇ ਅਜ ਨੇ ਪਤਾ ਕੀ ਕਰਿਆ?"

ਐਨੀ ਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਦਾਤੀਆਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀਆਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਆਪਣੀ ਲਿੱਦ ਆਪ ਖਾਹ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ, "ਫੇਰ! ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਧ ਜਾਣੀ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੋਈ ਉਪਾਅ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਾਥੋਂ ਭੀਖ ਮੰਗ ਲੈ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਭੀਖ ਮੰਗੀ ਲਿੱਦ ਦੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿੱਦ ਪਾ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਲਈਂ, ਸਾੜ ਕੇ ਕੱਪੜ ਛਾਣ ਕਰ ਲਈਂ, ਚੂਰਨ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਈਂ ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋ ਖਾਈ ਜਾਈਂ।"

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ –

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ॥
ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥ *ਪੰਨਾ - 953*

ਸੋ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਪਾਪ, ਕੋਈ ਕਰਮ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਦਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਭਿਮਾਨ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ –

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲੁ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ॥
ਪੰਨਾ - 1429

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਦਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ –

ਜੇ ਓਹੁ ਅਠਸਿਠ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਵੈ॥
ਜੇ ਓਹੁ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾਵੈ॥ *ਪੰਨਾ - 875*

ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ, ਦੁਆਦਸੀ ਨੂੰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਗੰਢਕ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ। ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਇਹ। ਤੁਲਸੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ –

ਜੇ ਓਹੁ ਕੂਪ ਤਟਾ ਦੇਵਾਵੈ॥ *ਪੰਨਾ - 875*

ਐਨਾ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ –

ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ॥
ਸਾਧ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਕੈਸੇ ਤਰੈ॥
ਸਰਪਰ ਜਾਨਹੁ ਨਰਕ ਹੀ ਪਰੈ॥ *ਪੰਨਾ - 875*

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਲਈ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਲਈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨਰਕ ਤਿਆਰ ਨੇ।

ਜੇ ਓਹੁ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈ ਕੁਲਖੇਤਿ॥
ਅਰਪੈ ਨਾਰਿ ਸੀਗਾਰ ਸਮੇਤਿ॥
ਸਗਲੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਰਵਨੀ ਸੁਨੈ॥
ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਕਵਨੈ ਨਹੀ ਗੁਨੈ॥ *ਪੰਨਾ - 875*

ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਸੁਣ ਲਈਆਂ, ਨਾਰੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਾ ਕੇ ਪੁੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਲ, ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ –

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ॥
ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ॥
ਪੰਨਾ - 755

ਕਹਿੰਦੇ, "ਵੈਦ ਜੀ! ਨਿੰਦਿਆ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਮਨ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਮਨ ਦੀ। ਏਧਰੋਂ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀ। ਸੋ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਵਖਧ ਸਭੇ ਕੀਤਿਅਨੁ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਹਿ॥
ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਨਾਨਕਾ ਪਚਿ ਪਚਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 315

ਸੋ ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਚੁਗਲੀ। ਚੁਗਲੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਚੁਗਲ ਆ ਵੜੇ, ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਚੁਗਲ ਆ ਵੜੇ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਅਮਨ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚੁਗਲ ਵੜੇਗਾ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਅਮਨ ਖੇਰੂੰ-ਖੇਰੂੰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਇਕ ਕੋਈ ਪਠਾਣ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਗਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ। ਨੌਕਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੰਦਾ ਮਿਲਿਆ ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਠਾਣ ਸਾਹਿਬ! ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ?"

ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਹਾਂ! ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਤੂੰ ਕੰਮ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਬੱਚੇ ਖਿਡਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਸੋਈ ਦਾ ਕੰਮ, ਮੱਝਾਂ ਚੋਣੀਆਂ, ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ, ਹਲ ਚਲਾਉਣੇ, ਕੱਪੜੇ ਧੋਣੇ, ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।"

ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੰਮ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬੰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਤਨਖਾਹ ਕੀ ਲਏਂਗਾ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਦੇਖ ਲਓ।" ਹਫਤਾ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰੀ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਨਖਾਹ ਦੱਸ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਅਸ਼ਟਾਂਮ ਲਿਆਓ, ਲਿਖ ਲਿਖਾ ਕਰ ਲਈਏ। ਇੰਜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਕਰ ਜਾਵੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇ।"

ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਜੋੜਾ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਲਵਾਂਗਾ, ਇਕ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਜੋੜਾ, ਰੋਟੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਦੇ ਦਿਓਗੇ ਖਾ ਲਵਾਂਗਾ। ਹੋਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ। ਇਕ ਆਦਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਆਹ ਲਿਖ ਲਓ ਸ਼ਰਤਾਂ। ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਿਖ ਲਈਆਂ, ਦਸਤਖਤ ਹੋ ਗਏ, ਅਸ਼ਟਾਮ ਰੱਖ ਲਏ ਦੋਹਾਂ ਨੇ।

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਝੱਸ ਉਠ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਚੁੱਪ ਕਰਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੋਡੇ ਤੇ ਕੂਹਣੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਹਥੇਲੀ ਤੇ ਠੋਡੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਠਾਣ ਦੀ ਬੇਗਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਵੇ! ਕੀ ਗੱਲ ਅੱਜ ਤੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।"

ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ, ਚੁੱਪ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਨਾਲ 'ਚਿੱਖ' ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, "ਕੀ ਗੱਲ ਬਿਮਾਰ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਚਿੱਖ, ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੀ, "ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ? ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਝਿੜਕ ਦਿੱਤਾ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਹੀਂ।"

ਕਹਿੰਦੀ, "ਫੇਰ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਦੱਸਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਬੀਬੀ ਜੀ! ਮੂੰਹ ਮੇਰਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਵੋਂਗੇ?"

ਕਹਿੰਦੀ, "ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਰਾਤ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਮਹਿਮਾਨ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤਿਆਰ ਹੈ? ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਬਰਾਤ ਲਿਆ ਕੇ ਨਿਕਾਹ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂਗੇ।"

ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, "ਹੈਂ! ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਨੇ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਪੁੱਛਿਓ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਲਾਜ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਦਾ ਵਾਲ ਲਿਆ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਬੀਤ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹ ਦਿਆਂਗਾ, ਫੇਰ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਨਗੇ।"

ਕਹਿੰਦੀ, "ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੌਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਾਲ ਕੱਟ ਲਵਾਂਗੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ।"

ਓਧਰ ਖਾਨ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੂੰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅੱਜ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਨਾ, ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂਈਦਾ ਹੈ।"

ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਕੀ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਬੀਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਕੱਟ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ।"

ਪਠਾਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੀਏ ਸੱਚ ਹੈ ਜਾਂ ਝੂਠ। ਬਨਾਉਟੀ ਨੀਂਦ ਬਣਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਤਿੰਨ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਉਸਤਰਾ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਾਲ ਕੱਟਣ ਲੱਗੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਅੱਠ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਟੋਕਰੇ ਥੱਲੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ।

ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਜਾਹ! ਇਸ ਦੇ ਪੇਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਆ।"

ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਓਏ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਏਂ ਬੈਠੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡੀ ਭੈਣ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਜੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਆਇਓ, ਖਾਨ ਵੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਲੈ ਜਾਓ।"

ਵੀਹ-ਤੀਹ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਇਹ ਨੱਠਿਆ-ਨੱਠਿਆ ਆਇਆ। ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਧਾੜ ਚੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ਤੇ।"

ਲੜਾਈ ਹੋਈ, ਬੰਦੇ ਮਰ ਗਏ ਕੁਝ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ?ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਅਖੀਰ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢੋ। ਜਦੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, "ਦੇਖੋ! ਪੜ੍ਹੋ ਇਸ ਨੂੰ।" ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਚੁਗਲੀ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਜੇ ਕੋਈ ਨਤੀਜੇ ਗਲਤ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੁਗਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੁਗਲੀ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਟੀ.ਬੀ. (ਤਪੇਦਿਕ) ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਹੋਵੇ -

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ॥ ***ਪੰਨਾ - 308***

ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਈਰਖਾ ਦਾ ਬਿਮਾਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਮ ਪੇਸ਼ਾ ਲੋਕ - ਰਾਗੀ ਹੋਣ ਦੋ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਹੋਏਗੀ। ਸੋ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ,

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ॥

ਈਰਖਾ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਹਟਿਆ ਕਰਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ –

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 308

ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ –

ਓਸ ਦੈ ਆਖਿਐ ਕੋਈ ਨ ਲਗੈ
ਨਿਤ ਓਜਾੜੀ ਪੂਕਾਰੇ ਖਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 308

ਈਰਖਾ ਜਾਂਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ –

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 1299

ਕਦੋਂ ਵਿਸਰੀ?

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥ ਪੰਨਾ - 1299

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਈਰਖਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ –

ਏਕਸੁ ਸਿਉ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥
ਵਿਸਰੀ ਤਿਸੈ ਪਰਾਈ ਤਾਤਾ॥ ਪੰਨਾ - 189

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਤ ਪਰਾਈ ਵਿਸਰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੱਡੀ ਮਾੜੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਈਰਖਾ ਦੀ। ਇਹ ਇਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਸਿਉਂਕ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਸਿਉਂਕ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਮ, ਨਾ ਕੋਈ ਧਰਮ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜਾ, ਨਾ ਪਾਠ, ਨਾ ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਦਾਨ, ਕੋਈ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਿਉਂਕ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਦਰਖਤ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖਾਦ ਪਾ ਦਿਓ, ਜਿੰਨਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਧੇ ਫੁਲੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈਰਖਾ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਦੀਰਘ ਤਾਪ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਨਾਮ ਦੀ ਐਨੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਸੰਸਾਰ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਲਾਲਚ ਲੱਗ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ –

ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ॥
ਪੰਨਾ - 919

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ –

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ॥
ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ॥
ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨ ਪਛਾਨਾ॥
ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੈ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ॥
ਪੰਨਾ - 726
ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ॥
ਪੰਨਾ - 726

ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ।

ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨ ਪਛਾਨਆ॥
ਪੰਨਾ - 726

ਮਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੈ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ॥
ਪੰਨਾ - 726

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ॥
ਪੰਨਾ - 50

ਹੁਣ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿਚੋਂ –

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਊਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਊਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਪਈ ਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 66

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਵੈਦ ਜੀ! ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਦਾ ਕੋਹੜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰੋਗੀ ਨੇ। ਜੋ ਰੋਗ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਹੈ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਰੋਗ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਰੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਂਤ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ।"

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 466

ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ –

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 946

ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੂਪ ਤੋਂ। ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਛੋਟੀ ਛੱਪੜੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਰਮ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਇਸ ਦੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਓਨੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਮਝਦਾਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਆਇਆ ਹਾਂ –

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ॥ ਪੰਨਾ - 12

ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜਾ ਤਤਪਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਮਿਲਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਰੱਬ –

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥ ਪੰਨਾ - 1263

ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੰਧ ਹੈ –

ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ॥
ਪੰਨਾ - 624

ਬਹੁਤ ਪਤਲੀ ਕੰਧ ਹੈ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੀ, ਉਹ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਦਿੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੋਲ ਹੀ ਸਢੌਰੇ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੀਰੀ ਮੁਰੀਦੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ। ਹਰ ਵਕਤ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਅਜੇ ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਭਟਕਣਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਹੱਜ ਵੀ ਗਿਆ, ਚਿਲ੍ਹੇ ਕੱਟੇ, ਦਾਨ ਵੀ ਦਿੱਤੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਬੜੇ ਤਰੀਕੇ ਕਰੇ ਪਰ ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਦੀ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਤੀ –

ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ।
ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂਤੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪਾ: ੧੦

ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਵੇਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਨੇ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਉਠਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਜਾਵਾਂ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਾਂ। ਚੇਲੇ ਨਾਲ ਲਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਯੋਧੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਵੀ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਖਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਹ ਮੁਰੀਦ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀਹ-ਬਾਈ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਉਮਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਚੇਲੇ ਮੇਰੇ ਨਿਸ਼ਰਧਕ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਸਾਰੇ। ਸੋ ਇਸ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਜ਼ਬਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਹੱਥ ਕੱਢਿਆ ਦਸਤਪੰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਉਗਲਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਦਸਤਪੰਜਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪੀਰ ਜੀ! ਬੈਠ ਜਾਓ! ਕਿਵੇਂ ਆਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਹਜ਼ੂਰ! ਅੱਲਾ ਦਾ ਵਸਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਿਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ।" ਬੜਾ ਝਿਜਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੁਰੀਦ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਐਨੀ-ਕੁ ਗੱਲ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਦੇ ਤਾਂ ਪੀਰ ਸਾਡਾ ਕਾਹਦਾ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਵੇਂ? ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੋ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੂੜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, 'ਮੈਂ' ਸਮਝੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ ਆਹਿ॥
ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 550

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਬਿਰਖ ਤੇ ਦੋ ਪੰਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪੰਖੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗੋਰਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਤਿ-ਚਿਤ-ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਸਮਝੋ। ਜਿਹੜੀ ਦੂਜੀ ਮੈਂ ਹੈ ਇਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ ਅਸਲੀ ਦਾ। ਇਸ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਪੱਕ ਗਿਆ ਤੇ 'ਮੈਂ-ਮੈਂ' ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ।"

ਪੀਰ ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ! ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣ। ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਏਂਗਾ ਉਦੋਂ ਝੂਠ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਆ ਗਿਆ ਫੇਰ 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਵਸੱਲ (ਮਿਲਾਪ) ਕੀ ਹੋਇਆ?"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਏਹੀ ਤਾਂ ਬਾਤ ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਸੱਚ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵਸਲ ਹੈ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਸਤਿ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਮੇਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦਾ। ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ -

ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ॥ ਪੰਨਾ - 661

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਇਕੋ ਹੀ ਜਾਣੇ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਜੀਵ ਭਰਮ ਹੈ?"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਹਾਂ! ਜੀਵ ਰੂਪ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਉਪਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਝੂਠੀ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ -

.... ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ॥ ਪੰਨਾ - 468

ਨਾ ਕੁਝ ਹੈ, ਨਾ ਕੁਝ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈ ਕੇ 'ਮੈਂ' ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਦਾ ਐਨਾ ਅਧਿਆਸ ਪੱਕ ਗਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਧਿਆਸ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਨੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸੋ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਬਿਰਖ ਤੇ ਦੋ ਪੰਛੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ ਪੜਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਅਮਰ ਵੇਲ ਸੁੱਟ ਦਿਓ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੂਰ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਕ ਪਰਛਾਵਾ ਹੈ ਝੂਠਾ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਰੋਗ ਬੁਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥
ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ॥
ਪੰਨਾ - 624

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਆਹ! ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਪੈ ਗਿਆ 'ਮੈਂ-ਮੈਂ' ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਝੂਠੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਮੈਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਿਲ੍ਹੇ ਵੀ ਕੱਟੇ, ਹੱਜ ਵੀ ਗਿਆ, ਲੰਗਰ ਵੀ ਚਲਾਏ, ਦਾਨ ਵੀ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰੇ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਹਉਮੈ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਬੰਧਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਗਲ ਹੋਰ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲਏ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਕੀਤੇ, ਮੈਂ ਕੀਤੇ, ਸੰਗਲ ਹੋਰ ਲਿਪਟ ਗਏ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਕੂੜੀ 'ਮੈਂ' ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਾਂ? ਇਹ 'ਮੈਂ' ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈ?"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਦੇਖ ਆਹ! ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ, ਮਟਕ ਚਾਨਣਾ ਹੈ ਤੇ ਭਰਮ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਕਿ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਸੱਪ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਚਾਨ੍ਹਣਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਰ ਜੀ!

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸੁ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੇਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ॥
ਪੰਨਾ - 293

ਜਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 'ਮੈਂ-ਮੈਂ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਹੰਗਤਾਂ ਤੇ ਮਮਤਾ ਤਾਂ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਝੂਠ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੀਰ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਚੇਲੇ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਜੇ ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਆਈਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਆਈਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਹਾਂ ਵੱਡਾ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਆਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗੀ ਬਣ ਕੇ ਆ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਾਲ ਮੁਰੀਦ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਛੱਡ ਦੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਆ ਜਾ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏਂਗਾ ਫੇਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੱਸ -

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ॥
ਪੰਨਾ - 1

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ॥
ਪੰਨਾ - 1

ਹੁਕਮ ਸਾਡੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੋ ਖਰਬ ਪੰਦਰਾਂ ਅਰਬ ਸੈਲ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ। ਹਰ ਸੈਲ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਹਦੇ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਪੀਰ ਜੀ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਕਿਉਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥
(ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ)

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਵੈਦ ਜੀ! ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਹਨ ਮਨ ਨੂੰ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਰੋਗੀ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।"

ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਵੇਰਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੁਣ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਲਾਜ ਵੀ ਦੱਸੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਦਾਰੂ,
ਇਕੋ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਇਕੋ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ -2, 2.
ਤੇਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਦਾਰੂ,............... -2.

ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਗ ਹੈ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ, ਸਰੀਰਿਕ ਰੋਗ, ਆਰਥਿਕ ਰੋਗ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਰੋਗ, ਰਾਜਸੀ ਰੋਗ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ।

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ॥
ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਮ॥ ਪੰਨਾ - 274

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਦਾਰੂ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਲਿਆਓ ਜਿਥੇ ਦਾਰੂਆਂ (ਦਵਾਈਆਂ) ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕ ਬੀਬੀ ਆਈ ਮੁਹਾਲੀ ਦੀ, ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਹਿੰਦੀ ਵੀਰ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਣ ਤੋਂ ਹੱਟ ਗਿਆ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਝੋਲਾ ਜਿਹਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਇਕ ਅੱਖ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਅੱਖ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਮੈਨੂੰ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ (ਖੂਨ ਦਾ ਦਬਾਉ) ਹੈ, 240, 240 ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਤੇ ਮੈਂ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਗਈ ਸੀ ਗੁਰਦੇ ਦਾ, ਗੁਰਦੇ ਵਿਚ ਪਥਰੀ ਹੈ, ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਐਨਾ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰਸੌਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਮੇਰੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਛੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਗਿਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਚੁਪ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਫੇਰ ਆਈ, ਫੇਰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਈ

ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਬੀਬੀ! ਇਕ ਸਾਲ ਤੈਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਏਂਗੀ। ਕਰ ਲਏਂਗੀ? ਇਕ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦੀ, "ਹੁਣ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਧ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਨੇ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ?"

ਉਥੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ normal ਨਾਰਮਲ (ਠੀਕ) ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਅੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਗਈ ਸੀ, ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੀ ਵੀਰ ਜੀ! ਵਧਾਈਆਂ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ?

ਕਹਿੰਦੀ, "ਪਥਰੀ ਤਿੰਨ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਇਕ ਅੱਖ ਰਹਿ ਗਈ, ਰਸੌਲੀ ਰਹਿ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਰਹਿ ਗਈ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਬੀਬੀ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖ, ਇਹ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।"

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਚਿੱਠੀ ਗਈ ਕਿ ਵੀਰ ਜੀ! ਰਸੌਲੀ ਤਾਂ ਹਟ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਗਈ ਤੇ ਮੈਂ ਘਰ ਨੂੰ ਕਾਣੀ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਾਂਹ! ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿ, ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਈ? ਜਿਸ ਨੇ ਐਨੀ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਮੈਂ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਆਇਆ। ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਬੰਦ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾੜੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਪਿਚਕ ਗਈਆਂ, ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਣਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੀ ਦੂਜੀ ਅੱਖ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ।

ਕਹਿੰਦੀ, "ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਹੁਣ?"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਰਹਿ।"

ਚੌਦਾਂ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੌਦਾਂ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਜਾਹ! ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਕਰਾ।"

ਟੈਸਟ ਕਰਾਇਆ ਨਾ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਕ੍ਰੈਕ, ਨਾ ਰਸੌਲੀ, ਨਾ ਪੱਥਰੀ, ਦੋਹੇ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ, ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਹਟ ਗਈ, ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਹਟ ਗਿਆ। ਇਹ ਨਾਮ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਐਨੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਹੈ ਡੱਡੂ ਮਾਜਰੇ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਝੜ ਗਿਆ, ਨਹੁੰ ਝੜ ਗਏ, ਕੁਹਣੀ ਤੱਕ ਬਾਂਹ ਗਲ ਗਈ, ਸਾਰੀ ਚਮੜੀ ਲਹਿ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਮੋਢੇ ਕੋਲੋਂ ਬਾਂਹ ਕੱਟਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਡੇਰੇ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬੀਬੀ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰ। ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਈ ਛਾਤੀ ਦੇ। ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਜੇ ਬਾਂਹ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਟਦੀ ਹੈ। ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਰੀ ਚਮੜੀ ਆ ਗਈ, ਨਹੁੰ ਆ ਗਏ। ਪੱਟੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਏ, ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਸਾਰੇ ਨਹੁੰ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟੀ ਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਹ, ਨਾਮ ਜਪੀ ਜਾਹ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਨੇ ਤੇਰੀ ਐਨੀ ਬਾਂਹ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ –

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,
ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਦੈ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਦੈ -2, 2.
ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,............... -2.

ਸੋ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਮ ਨੇ–

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ॥ ਪੰਨਾ - 26

ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਓ।

–ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ–

–ਗੁਰਸਤੋਤਰ–

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

ਦੁਖ ਦਾਰੂ

ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਂਦਿਆਂ, ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਦੀ ਤੇ ਬੇਸਵਾਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨਜਾਣ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਵਲੋਂ ਇਨਸਾਨ ਉਤੇ ਡਾਢੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੇਕਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਮਰਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਵਲੋਂ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ, ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਫਾੜਨ ਵਾਲੇ ਔਜ਼ਾਰ ਦਿਸਣਗੇ। ਇੰਜ ਜਾਪੇਗਾ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤ ਡਾਹਢਾ ਨਿਰਦਈ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਬੇਤਰਸਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਤੇ ਆਜਿਜ਼ ਪਏ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਛੁਰੀ ਚਲਾਣਾ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਕੰਬਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਅਨਜਾਣ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ, ਕੌੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ, ਭਲਾਈ, ਨੇਕੀ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਇ ਹਾਇ ਹੁੰਦੀ, ਕੌੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਤੇ ਜਿਸਮ ਚੀਰਦੇ ਫਾੜੀਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀ ਸੁਖ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਖੇਗਾ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਸਪਤਾਲ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਈ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਰੋਗਤਾ ਹੈ, ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ 'ਬੀਮਾਰੀ' ਦੀ ਘਟਨਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਂਦਾ।

ਆਓ, ਜ਼ਰਾ ਏਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ। ਹਸਪਤਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੀਮਾਰੀ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਰੱਬ ਦੇ ਬਣਾਏ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਬੀਮਾਰੀ, ਚਿੰਤਾ, ਸ਼ੋਕ, ਬੁਢਾਪਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਅਨਜਾਣ ਆਦਮੀ ਏਥੇ ਵੀ ਉਹੋ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕੌੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਤੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਬੜਾ ਨਿਰਦਈ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰੀ, ਚਿੰਤਾ, ਦੁਖ, ਦਰਦ ਦੇਖ ਕੇ ਵੀ ਅਨਜਾਣ ਝੱਟ ਆਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਬੜੀ ਨਿਰਦਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਆਪੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਬੀਮਾਰੀ, ਦੁਖ, ਚਿੰਤਾ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਜਾਂ ਬੇਸਮਝੀ ਦੀ ਪੱਟੀ ਲਾਹ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਤਰਸ, ਹਮਦਰਦੀ, ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਦੇਖ ਕੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸੁਖ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੁਖ, ਸੰਤਾਪ, ਬੀਮਾਰੀ, ਚਿੰਤਾ ਆਦਿ ਮਾੜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੇਗਾ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਉਸਾਰਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਢਾਂਹਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ Constructive (ਉਸਾਰੂ) ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਨੂੰ Destructive (ਢਾਊ) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਇਕੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰਿਆਵਲ, ਫੁੱਲ, ਫਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਤਝੜ ਵਿਚ ਉਹੋ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਦੂਸਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੱਤੇ ਡੇਗਦੀ, ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਰੁੰਡ-ਮੁੰਡ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕੋ ਬਿਜਲੀ ਕਿਤੇ ਹਮਾਮ ਗਰਮ ਕਰਦੀ, ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਦੀ ਅਤੇ ਹੀਟਰਾਂ ਥਾਣੀਂ ਕਮਰੇ ਗਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਉਹੋ ਬਿਜਲੀ ਪੱਖੇ ਚਲਾਂਦੀ, ਰੈਫਰੀਜੀਰੇਟਰ ਥਾਣੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਠੰਡੀਆਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਰਫ ਵਾਂਗ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ Constructive) ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਢਾਊ (Destructive) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਹੀਟਰ ਥਾਣੀਂ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਰੈਫਰੀਜੀਰੇਟਰ ਥਾਣੀਂ ਸਰਦੀ ਦੋਵੇਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਹਨ, ਉਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸਾਰੂ ਤੇ ਢਾਊ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਬਣਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪੱਛਮੀ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

I put before you a very simple illustration of the truth which underlies all Nature. If you were taken into vast plain, and there saw two opposing armies, the one actuated by a passion for destruction, the other moved only by a desire for good, you would naturally wish the later force to

win. But suppose, that both armies were actuated by good and that the object of the destroying force was only to break down what was effete and mischivious in order to build it up again in stronger and nobler forms, while the aim of the other was to strictly preserve and maintain the advantages it possessed, which side would have your sympathy. Both forces are good. We name the one Health and life—the other, sickness and death. We think Life alone stands for what is living and that death is a kind of cessation of Life instead of being one of Life's most active forms. The Universe is entirely composed of these two fighting forces-we call them good and evil, but there is no evil-there is only a destruction of what might be harmful if allowed to exist. To put it clearly, the millions and millions of atoms and electrons which compose the ever lasting elements of spirit and matter are duel-that is to say two kinds-those which preserve the state of equilibrium and those whose work is to disintegrate in order to build up again. As, with the universe, so with the composition of a human being. In you as in myself there exist these two forces-and our souls are, so to speak, placed on guard between them. The one set of atoms is prepared to maintain the equilibrium of health and life, but if through the neglect and unwatchfullness of the sentinal soul, any of them are allowed to become disused and effete, the other set whose business it is to disintergrate whatever is faulty and useless for the purpose of renewing it in better form, begins to work and this disintegrating process is our conception of desease, decay and Death.

Yet as a matter of fact, such process can not even being without our consent and collusion. Life can be retained in our possession for an indefinite period on this earth-but it can only be done through our own actions-our own wish and will.

ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਦੁੱਖ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਨਸਾਨ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਇਸਨੂੰ ਆ ਕੇ ਟੁੰਬਦੇ ਅਤੇ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਆਪੇ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਤੇ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹੇ, ਉਸਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਕੌੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਡਰਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਉਵੇਂ ਦੁਖ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਦੁਖ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਕੇਵਲ ਬੇਪਰਵਾਹ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਹਨ। ਜੋ ਆਦਮੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੇ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਬੇਬਸ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਖੇਡੇ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਨ ਇਕ ਖੇੜਾ ਹੈ, ਇਕ ਕੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇੰਜ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜੰਞ ਨਾਲ ਆਇਆ ਜਾਂਞੀ।

ਧਰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ

ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਜੋ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

(੧) ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਾਇਮੀ (Health and the preservation of life)

(੨) ਖੁਰਾਕ (Food)

(੩) ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦਰ (sleep)

(੪) ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ (Money and the things money will buy)

(੫) ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ (Life in the hereafter)

(੬) ਲਿੰਗ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ (Sexual gratification)

(੭) ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ (The well-being of our children)

(੮) ਸਵੈ-ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਂ ਸਵੈਮਾਨਤਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ (A feeling of importance)

ਆਤਮ ਸਾਇੰਸ (Religion) ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਉਕਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਿ ਧਰਮ (Religion) ਕੇਵਲ

ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਉੱਕਾ ਗਲਤ ਅਤੇ ਟਪਲਾ ਲਾਣ ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ (Religion) ਜਿਸ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਆਤਮ-ਸਾਇੰਸ (Science of the Soul) ਹਨ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ, ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਰਗੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਲਮ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ, ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਕਤ, ਨਾ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸਮਾਨੀ ਵਰਜਿਸ਼ (Physical exercise) ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਣ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਬਲ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦੀ ਵਰਜਿਸ਼ ਜਾਂ ਆਤਮ ਅਭਿਆਸ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਮਨ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਮਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਖਾਸ ਜਿਸਮਾਨੀ ਵਰਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੧) ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ (Health and Preservation of Life) ਆਤਮ-ਸਾਇੰਸ (Religion) ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਖਿੱਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਲੰਬਾ ਚਾਹੇ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜਗਤ-ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋੜਾਂਪਤੀ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਜਗਤ ਦੀ ਅਟੱਲ ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਜੋ ਜੁੱਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ 'ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ' ਹੈ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਆਰਜ਼ੀ ਹਸਤੀ (Mortal existence) ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ ਲੰਬਿਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ-ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਆਰਜ਼ੀ-ਹਸਤੀ (Mortal existence) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਗਤ-ਹਸਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਗਰ ਹਰੀ ਭਗਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੀਵਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਤੇ ਲੰਬੇਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਗੀਆਂ। Life can be retained in our possession for an indefinite period on this earth....If man were to learn once for all that he can prolong his life on this earth in youth and health for an indefinite period in which days and years are not counted, he could pass from one joy to another, from one triumph to another as easy as breathing the air.

(Western Philosopher)

(੨) ਖੁਰਾਕ (Food) :

ਆਤਮ-ਸਾਇੰਸ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਭੁੱਖਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਪੁਚਾਉਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ (Earthly life) ਦੀ ਪੂਰੀ ਫ਼ਿਲਮ (Complete film) ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਉਤੇ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਪਾਛੈ ਕਰਿਆ ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ॥ ਪੰਨਾ - 1235

ਜਦ ਆਤਮ-ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਹੁ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਿਵਾਏ ਚਤਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਲ ਜੀਅ ਜੰਤ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਚਿੜੀਆਂ ਵਾਂਗਰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਫਿਕਰ ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ (God) ਉਤੇ ਨਿਸਚਾ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬਿਆਂ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਖੁਦ ਬਖੁਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਥਣਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਆਤਮ-ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖਤ ਸਬੰਧੀ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗਰ ਬੇਫਿਕਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨ ਦੀ ਸਚਾਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :

'ਜਬ ਦਾਂਤ ਨ ਥੇ ਤਬ ਦੂਧ ਦੀਓ,
ਜਬ ਦਾਂਤ ਦੀਏ ਕਿਆ ਅੰਨ ਨਾ ਦੇਗਾ।'

(੩) ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦਰ (Sleep)

ਸਾਡੀ ਉਤੇ ਦੱਸੀ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰੀ ਭਗਤ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ, ਹਰੀ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪੇਟ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅੱਛੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦਰ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘੀ ਤੇ ਆਰਾਮ ਵਾਲੀ ਆਵੇਗੀ; ਸੁਖੀ ਨੀਂਦਰ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਡਾਢੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ – ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਣਾ, ਦੂਸਰਾ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸਲ ਧਾਰਮਕ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਸ ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਨੀਂਦਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(੪) ਧਨ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ (Money and the things money will buy) :

ਇਹ ਖਿਆਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਰਸ਼ ਗਰੀਬ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਚਾਈ ਇਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਹੈ। ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਤਮਾ ਦੇ ਅਟੱਲ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਛ ਸਮਝ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰੇ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦਿਕਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਭੁੱਖਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਨਾ ਕਰੇ, ਸਗੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਚਾਹੇ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਦੌੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ –

'ਬਿਨ ਮਾਂਗੇ ਮੋਤੀ ਮਿਲੇਂ ਮਾਂਗੇ ਮਿਲੇ ਨਾ ਭੀਖ।'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਹਨ :

ਗਹੁ ਕਰਿ ਪਕਰੀ ਨ ਆਈ ਹਾਥਿ॥
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਚਾਲੀ ਨਹੀ ਸਾਥਿ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਉ ਤਿਆਗਿ ਦਈ॥
ਤਬ ਓਹ ਚਰਣੀ ਆਇ ਪਈ॥ ***ਪੰਨਾ - 891***

ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਂ ਹਰੀ ਭਗਤ ਮਾਇਆ ਵਲ ਉਸ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ, ਜਿਸ ਭੁੱਖੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨਾ ਤਕਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਮਾਇਆ, ਲੋਭ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ ਨੂੰ ਠੇਡੇ ਮਾਰਦੀ ਤੇ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਦੁੜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਗਤ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਦਰੁੱਸਤ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਫੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ॥
ਚਰਣੀ ਲਾਗੈ ਤਾ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ॥ ***ਪੰਨਾ - 231***

ਜਿਥੇ ਧਨ ਆ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਧਨ ਨਾਲ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਸ ਧਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਆਰਾਮ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਪਾਰਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੱਚ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੋਣ। ਈਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਸੱਚੇ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਵਪਾਰਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਇਤਬਾਰ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚੋਂ ਇਤਨਾ ਉਧਾਰ ਮਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਸਹਿਲੇ ਹੀ ਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਗਰ ਵਪਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਜਾਂ ਸੱਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਾਤ ਨਹੀਂ।

(੫) ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ (Life in the hereafter) :

ਇਨਸਾਨ ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਧਰਮ (ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ) ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਰੂਪੀ ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਦੀ ਇਕ ਲਹਿਰ ਹੈਂ, ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਭਿੰਨ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਤੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੀ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ, ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਟੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਗਰ ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ ਰੌ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਉਸ ਜੀਵਨ ਰੌ ਦਾ ਕਦੀ ਅਲਹਿਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਹੈਂ, ਸਾਗਰ ਅਮਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਭੀ ਅਮਰ ਹੈਂ। ਧਰਮ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਕਰਾ ਕੇ ਐਸੀ ਨਿਰਭੈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਾਹੀ॥ ***ਪੰਨਾ - 188***

ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਵਾਸੀ॥
ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਬਿਨਾਸੀ॥
ਨਾ ਜੀਉ ਮਰੈ ਨ ਮਾਰਿਆ ਜਾਈ
ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸਬਦਿ ਰਜਾਈ ਹੇ॥ ***ਪੰਨਾ - 1026***

(੬) ਲਿੰਗ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ (Sexual gratification) :

ਧਾਰਮਕ ਸਿਖਸ਼ਾ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਨਿੱਜ-ਕਾਬੂ ਸਿਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿੱਜ ਕਾਬੂ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਸਭ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਗਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਲੁਤਫ ਨਿੱਜ-ਕਾਬੂ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਹੇਠ ਚਲ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨਫਸ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਨਿਜ-ਕਾਬੂ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਰਸਾਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਨੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਘੱਟ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਖਾਣੇ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੁਤਫ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਜ-ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਲਿੰਗ ਚੇਸ਼ਟਾ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਵਾਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਖੇਡ ਦੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿੱਜ-ਕਾਬੂ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਭਵੰਦ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸੰਨਿਆਸੀ। ਉਹ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਸਬੰਧੀ, ਕੁਦਰਤ ਸਬੰਧੀ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਕੁਦਰਤੀ ਢੰਗ ਦਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ।

(੭) ਔਲਾਦ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ (The well being of our children) :

ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਸੁਖ ਮਗਰੋਂ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸੁਖੀ ਰਹੇ, ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨਾਲ ਬੜਾ ਗਹਿਰਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਆਤਮਕ ਤੇ ਖੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੀਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰਖਤ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚ ਮੌਲਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਔਲਾਦ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਸੁਖੀ ਵਸੇ।

ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਸ ਖਾਹਿਸ਼ ਦੇ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਜਾਂ ਆਤਮ-ਵਿਦਿਆ ਉਸ ਦੀ ਖੂਬ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ-ਵਿਦਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੁਲਬੁਲਾ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕਮਿਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਖੁਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਏਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਹੱਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਤਮਕ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਅੰਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਐਸੇ ਆਤਮਕ ਖਿਆਲ ਭਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਚਲਦਿਆਂ, ਫਿਰਦਿਆਂ ਇਕ ਛਿੰਨ ਨਾ ਵਿਛੜਨ ਵਾਲੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਹਸਤੀ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਖੋਜ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਗ ਰਗ ਵਿਚ ਦੌੜਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਦ ਅਕਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਨ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰਦੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਪਰਵ੍ਰਿਸ਼ ਪਾਣ ਵਾਲੀ ਔਲਾਦ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਤੇ ਸੁਖੀ ਬਨਾਣਾ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਆਤਮਕ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ੁਭ ਇਛਿਆ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੮) ਸਵੈਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ (A feeling of Importance) :

ਆਤਮ-ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਕੀਰ, ਆਜਿਜ਼, ਸਿਫਰ (Zero) ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਬਲਕਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਨਾਵਟ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਨਾ ਤੇ ਹਕੀਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗਿਰੀ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰ-ਹਉਮੈ ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਬੜੇ ਅਣਖੀ, ਬਚਨ ਦੇ ਪੂਰੇ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਇਰਾਦੇ ਦੇ, ਨਿਡਰ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ (ਆਤਮ-ਵਿਦਿਆ) ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਢਾਲਦੀ ਢਾਲਦੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥
ਪੰਨਾ - 1375 ***(ਕਬੀਰ)***

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਖੁਦੀ ਜਾਂ ਤਕਬਰ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ (Inferiority complex) ਘਟੀਆ-ਪਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਾਉ ਰੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰਾਉ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਰੰਕ ਨੂੰ ਡਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਈਸ਼ਵਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਨਿਰਭੈ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ'

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ

ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫॥
ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਈ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ॥
ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ॥੧॥
ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ
ਸੋ ਜਸੁ ਤੇਰਾ ਗਾਵੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੂੰ ਭਾਰੋ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ॥
ਸੰਤਾਂ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰਾ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ॥
ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ॥੨॥੨੨॥੮੬॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਾਰੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਏ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਸਰੋਤਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਵੇ, ਉਹ ਮਨੋ, ਤਨੋ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਸ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪੈਸੇ ਵਾਸਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਦੂਸਰਿਆ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵਾਹਵਾ ਕਰਨਗੇ, ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਉੱਚੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਰਸਤੇ ਤਾਂ ਪੈ ਗਿਆ ਪਰ ਆ ਕੇ ਭਟਕ ਗਿਆ। ਇਕ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਤਨੋ ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਪਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾ ਸੰਬੰਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਪਰਚੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਓ ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਲਾ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਬਹੁਤ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਧੜਾਧੜ ਆ ਕੇ ਪੈਸੇ ਭੇਟ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਬਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਹੀਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਲਈ, ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗਾਣਾ ਗਾ ਲਿਆ। ਸੋ ਜਸ ਗਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ –

ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ॥ *ਪੰਨਾ - 629*

ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਾਂਗੇ ਉਸ ਦਾ, ਦੋਸ਼ ਕਢਾਂਗੇ, ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਆ ਜਾਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲਿਆ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਸ ਨਾ ਆਇਆ ਸਾਨੂੰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਥੋਥੀ ਪੈ ਗਈ, ਬੇਰਸੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲਿਆ। ਕੋਈ ਕਾਮੁਕ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ, ਕਾਮੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਮਨ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਮੈਲ ਪੈ ਜਾਏਗੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਭੈੜੇ ਖਿਆਲ ਚੱਲ ਪੈਣਗੇ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਤਨ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ –

ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੇਖੰ॥
ਕਹਾਂ ਬਾਸੁ ਤਾਂ ਕੋ, ਫਿਰਿ ਕਉਨ ਭੇਖੰ॥
ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਕੈ, ਕਹਾਂ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥
ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੋ, ਕਹੇ ਮੋ ਨਾ ਆਵੈ॥

(ਅਕਾਸ ਉਸਤਤਿ)

ਜਿਹੜਾ ਕਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਸੇ? ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਇਹ ਬਾਤ। ਕੇਵਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਜਿੰਨਾ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ, ਜਿਥੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ, ਜਿਥੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਹ ਇਕ ਪਰਮ ਸੱਤਾ ਹੈ, ਪਿਆਰੀ ਸੱਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਤਿ ਹੈ, ਚਿਤ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਿਅ ਹੈ – ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ –

ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥

(ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਅਨੁਰਾਗ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਤਾਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਬਹੁਤ ਪਾਪ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਉਹ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਫੇਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ! ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੰਡ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਪ ਕਰੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਐਨੀ ਹੈ ਪਾਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬਾਤ ਭਾਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਨੋ, ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਜੋ ਕਰਮ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਓਹੀ ਇਸ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ ਹੇਤੂ ਬਣਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ॥ *ਪੰਨਾ - 4*

ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੱਕਰਾਂ ਹਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹੀ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਮ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ। ਸਤਿ ਹੈ, ਚਿਤ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਹਸਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ। ਰੂਪ ਰੰਗ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਰ ਆਏਗਾ, ਜੋ ਵੀ ਅੰਦਰ ਸਾਡੇ ਚਿਤਵਨੀ ਆਏਗੀ ਉਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੋਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਰੂਪ ਹੈ ਕੋਈ, ਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਹੀ ਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ –

ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ
ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ॥ *ਪੰਨਾ - 921*

ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਯਾਦ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ। ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ ਫੇਰ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਥਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਭੁਲਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ –

ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ॥ *ਪੰਨਾ - 629*

ਉਹ ਫੇਰ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਕੀ ਕਰੇਗਾ? ਤਨ ਓਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਬੁਰੇ ਥਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ, ਜ਼ੁਬਾਨ ਬੁਰਾ ਬੋਲੇਗੀ ਨਹੀਂ, ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਮਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਮੈਲੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਸਿਆ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਧਾਰਾ ਹੈ ਉਹ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਧਨ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਹੋਵੇ, ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ–

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ॥
ਪੰਨਾ - 253

ਸੋ ਜੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪੜਦਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਇਕ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਕਾਗਜ਼ distributor ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਓ ਇਕ ਇਕ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ। ਬੈਟਰੀ ਵੀ ਕਰੰਟ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੰਜਣ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਰਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਕਰੰਟ, ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੜਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋ ਲਹਿਰ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੁੱਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਜੇ ਲਗਨ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਆਦਮੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਦਇਆਲੂ ਹੁੰਦੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਦਇਆਲੂ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ –

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥ ਪੰਨਾ - 1263

ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੰਧ ਬਣ ਗਈ ਬੜੀ ਕਰਾਰੀ ਬਹੁਤ ਪਤਲੀ –

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥
ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ॥
ਪੰਨਾ - 624

ਉਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ –

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ॥
ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 279

ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹਉਮੈ ਦਾ, 'ਮੈਂ' ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹ 'ਮੈਂ' ਜਾਵੇ ਕਿਵੇਂ? ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਲੈ ਲਓ ਤੇ ਉਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਾਪ ਕਰ, ਮਿਹਨਤ ਕਰ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸਾਲ, 2 ਸਾਲ, 10 ਸਾਲ, 20 ਸਾਲ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਪ ਕਰੀ ਜਾਹ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਾਪ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਜੇ ਕਹੇ ਜੀ! ਕੰਮ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਕਰੀਏ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾਪ ਹੀ ਕਰੀ ਗਏ? ਜਾਪ ਮਨ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੰਮ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੁਰਨਾ ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਹੈ, ਦੇਖਣਾ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਹੈ, ਸੁਣਨਾ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਰਸਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਰਸਨਾ ਵਿਹਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਰਸਨਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਹ ਵਿਹਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇੰਦਰਾ। ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਦੇ ਸੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਕੰਨ ਕਦੇ ਵੀ ਗਾਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਮਾੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਵੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਪਰਸ਼ ਦਾ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਉਂਗਲੀ ਲਾ ਦਿਓ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਗਾਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਸਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਰਸ ਨਾ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਚਲਦੀ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਰਸਨਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ –

ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਨ ਨਾਮੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਕਰਿ ਕਟੀਐ॥
ਪੰਨਾ - 1363

ਫੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ –

ਰੇ ਜਿਹਬਾ ਕਰਉ ਸਤ ਖੰਡ॥
ਜਾਮਿ ਨ ਉਚਰਸਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ॥ ਪੰਨਾ - 1163

ਤੇਰੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਗੋਬਿੰਦ, ਅੱਲਾ, ਨਾਰਾਇਣ, ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਤੇ ਤੇਰਾ ਤਾਂ 100 ਟੁਕੜਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਉਲਟੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈਂ। ਰਸਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਵਸ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਚੀਜ਼ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ ਉਹ ਤਨ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਨ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਕਰ ਦਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਨ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ। ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਡਰ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਮਿਹਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਜਏਗਾ, ਭੁੱਖ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਹੱਟ ਜਾਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਵਸਿਆ ਉਹ ਖਿਆਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ

ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਯੋਗੀ ਦਾ ਸੰਗ
(Walking With Himalayan Master)

ਡਾ. ਜਸਟਿਨ ਓਬਰਾਇਨ

ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਾਦਸਾ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਇਕ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਮੰਤਵ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਕੋਈ ਉਦੇਸ਼, ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਹਿਣਾ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਪਰ ਉਪਰ ਰਹਿ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਰਹਿ ਕੇ। ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਕੋਲ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ, ਸਾਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੋਤ ਬੜੀ ਸੂਝ, ਬੂਝ ਤੇ ਬੜੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਆਧੁਨਿਕ ਸਿਖਿਆ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦੀ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਨਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਚ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਅੰਦਰ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ? ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂਗਾ? ਉਹ ਸਿਖਿਆ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਸੰਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੁਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਅੰਦਰੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮੱਸਤ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਤੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਸੂਖਮ ਤਕ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸੂਖਮ ਤੇ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਾ ਚੀਨ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਲੱਭਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਖੋਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਹੋਰ ਅਭਿਆਸ।

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਅਧਿਆਇ ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ

ਦੋ ਪਾਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ

ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਤੇ ਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕੋਈ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਲ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਇਕ ਦਮ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਦਮ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਏ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਆ ਗਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਬੜੇ ਸੰਦੇਹ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੁੰਡੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ

ਨੇ ਭੇਜੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੋਇਲਾ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲਾ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੁੱਜਾ ਮੈਂ ਦੋ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਲਗਦਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਪੈਂਦੀ ਮੈਂ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਕੁਰੇਦਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਦਾ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਜਾਦੂਗਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾਦੂਗਰ ਬੈਠਾ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਤੇਜਿਤ ਹੁੰਦਾ, ਐਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਦਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜੋ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਖਿਆ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨਮੋਲ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਜੋ ਵੀ ਗਰੀਕ ਜਾਂ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਦੀ ਫਿਲੌਸਫੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਕਿਤਾਬੀ ਗਿਆਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਬੰਧ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਰਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਧਾਰਨਾ ਹਨ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਬਣਨ ਲਈ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਵੇ।

ਪੀਰ ਵਿਲਾਇਤ ਖਾਨ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਆਸ਼ਰਮ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਗਿਆਨ, ਪੁਰਾਤਨ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੇ ਥਰੀਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੇ ਛੱਡਣ ਗਏ, ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਲੇਟ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਇਕ ਸੂਫੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੂਫੀ ਹਜ਼ਰਤ ਇਨਾਇਤਖਾਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਕ ਖਾਸ ਰੁਚੀ ਬਾਜ਼ ਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।

ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਘੇ ਸਿਖਿਅਕਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਮਈ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੀਰ ਵਲਾਇਤਖਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ, ਸੁਆਮੀ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਜੀ ਨਾਲ, ਯੋਗੀ ਭਜਨ ਨਾਲ, ਐਸ਼ਲੇ ਮੌਨਟੈਗੋ ਨਾਲ, ਵਾਟਰੂ ਉਹਾਸ਼ੂ ਨਾਲ ਗਬੀ ਜ਼ਮਾਨ, ਗਬੀ ਗਿਲਬਰ ਨਾਲ, ਡੇਵਸ, ਵਰਜੀਨੀਆ ਸਾਟੀਰ ਨਾਲ ਇਰੀਨਾ ਟਿਊਡੀ ਨਾਲ ਜਗਦੀਸ਼ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਮਨੂ ਸ਼੍ਰੀ ਚਿਤਰਭਾਨੂ ਨਾਲ, ਵਸੰਤ ਲਾਡ ਗੋਸੁਆਮੀ ਕ੍ਰਿਆਨੰਦ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਵੇਂ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹੋਣ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਰੇ ਪੁਛਦਾ ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ।

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਨ ਦ੍ਵੰਦ ਤੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਯੁਧ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਬਾਹਰ ਵਲ ਜਾਣਾ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਲ ਦੌੜਨਾ, ਮਨ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚਿੰਨ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਕਸ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਇਕ ਆਮ ਬੰਦਾ ਮਾਨਸਿਕ, ਸੰਵੇਗਕ ਤਨਾਓ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੁੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦੇ ਦ੍ਵੰਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਧੂ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਖੇਧਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ, ਤਪਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਰ ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨਖੇਦਿਆ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਹੀ ਦਸ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਜੇ ਮਨ ਨੇ ਸਦਾ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਖਣੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਸੁਤੰਤਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮਿਤਰ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ। ਲੋਕੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਿਧਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਕਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ

ਸਿਖਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਧਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ, ਮਨ ਦੇ ਵਹਿਮ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਠੀਕ ਹੋ, ਚੰਗੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੱਡੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਮਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਣ ਵਿਚ ਲਗਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਹੋਣਾ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ, ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਸੁਣਾਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਤੀਹ ਮੀਲ ਤੁਰ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਦਰੀਨਾਥ ਲੰਘ ਕੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮੀਲ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਐਨਾ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨੀਂਦ ਵੀ ਉਖੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਠੰਢ ਬਹੁਤ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕੰਬਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਗਲੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟ ਲਏ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਨਿੱਘ ਆ ਜਾਵੇ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਰਾਖਸ਼ਸ਼ ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਘੁਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦਬੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਹੋ ਸਾਹ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਠਾਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹੀ ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਰਹੇ ਸੀ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਰਾਖਸ਼ਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਭਾਗ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਖਸ਼ਸ਼ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਅਗਿਆਨ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਜਾਦੂਗਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਅਜੂਬਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੋਸਤ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ, ***'ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ॥ (ਪੰਨਾ 342)'***

ਮਨ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਵਰਗ ਜਾ ਨਰਕ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਹਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਬਾਹਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਐਨੇ ਉਲਝੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਝਮੇਲਿਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸਮੇਂ ਨਾਲ, ਜਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪੱਤੀ ਨਾਲ ਸਮਝੋਤਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਲੋਕੀ ਆਪਣੇ ਭੂਤਕਾਲ ਭੁੱਲਣ ਨਾਲ ਤੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾ ਕਰਨ, ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਕੇਵਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਐਨੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ। ਪੂਰਬ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਸੁਸਤੀ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਐਨਾ ਕਾਹਲਾ ਹੈ, ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਹੈ, ਜਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਸਮੇਂ ਸਥਾਨ, ਕਾਰਣ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਸਾਂਤੀ ਮਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਮਨ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ! ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਬਾਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਲੋਕੀ ਆਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਉਹ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਛੋਕੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰੋ, ਲੜਾਈ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲਕੋਵੋ ਨਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਨਾ ਕਰੋ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀਤ੍ਵ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ

ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੋ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ।

ਫੇਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੋਲੇ, ਚੇਤਨ ਮਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ, ਅਚੇਤ ਮਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਯਾਦਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਪਰਾ ਚੇਤਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਪੱਖ ਨਾਲ ਵੀ ਮਿਤਰਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਚੇਤਨ ਜੀਵਨ ਔਖਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਅਚੇਤ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵੀ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿਆ ਹੈ। ਵਿਵੇਕ ਮਨ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਅਚੇਤ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਓ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਚੇਤ ਮਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓਗੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਸੁਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਜੋੜੋਗੇ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਏਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੁਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਦੱਸਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ, ਕੁਝ ਸੁਣੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਇਕ ਅਧਿਆਇ ਸੁਣਿਆ, ਟਿਲਕ ਪੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ (ਕੁੱਤਾ) ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਓ।

ਲੌਇਆ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਯੋਗਾ -

ਅਗਲੇ ਸਪਤਾਹ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਇਕ ਲੰਮਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਯੋਗ ਸੂਤਰ ਚਲਦਾ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਚਲਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸਨ ਪੁਛਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਜੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਿਆ ਤਰੀਕਿਆਂ, ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਖੋਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਓਗੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦਿਖਾਵਾ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਓਗੇ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਤੇ ਬਾਕੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਲੂਣਾ ਦੇਣ ਤੇ ਦੇਖਣ ਕਿ ਮਨ ਇਕ ਸੰਕੀਰਣ ਮਾਰਗ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲੇ? ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਇਕ ਮਾਰਗ ਖੋਜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਕਿਥੇ ਤਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛ ਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੌਣ ਜੇਤੂ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚੁਹੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੱਛਮ ਨੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਤੇ ਆਮ ਸੰਗਤ ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ? ਹਰ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕੀ ਹੈ? ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਗ ਕੀ ਹਨ? ਅਗਲੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸ ਉਤੇ ਇਕ ਸਫੇ ਦਾ ਨੋਟ ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਆਉਣਗੇ।

ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਦੇਖਣ ਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਚਣ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਿਖ ਰਹੇ ਸੀ ਜਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਨੇ ਕੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਸਾਲ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਪਰਚੇ ਲਿਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਤੇ ਯੋਗਾ ਲਈ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੈਕਚਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੇਰੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਆਣ ਲਗ ਗਏ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਦੌੜਾਂ? ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੰਮੀ ਦੌੜ ਦੋੜੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਸੀਨਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਉਦਾਸੀ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ।"

ਇਹ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਕਮਾਲ ਹੋ ਗਈ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੀ ਉਦਾਸ ਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਐਨੇ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਨਹੀਂ

ਸੀ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚੰਗੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸੁਣੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸ੍ਵਾਸ ਲਵੋ, ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੇ ਤੇ ਮੰਤਰ ਕਰੋ।

ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮੇਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੰਬਰ ਦਿਖਾਏ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਖਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ।

ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾ ਦਾ ਬਹਾਅ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੋਵੋ ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਵੋ ਇਹ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਦਾਸ ਹੋਵੋ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਰਨਾ ਜੋਗਿੰਗ, ਸਕੇਟਿੰਗ ਕਰਨੀ, ਟੈਨਸ ਖੇਡਣਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਖੇਡਣਾ ਕੁੱਦਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵੱਧ ਉਪਯੋਗ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰੋ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਮਝ ਜਾਣ ਕਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਤਰਕ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।

ਪਰੀਕਸ਼ਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਘਬਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਵਾਸ ਦੀ ਪਰੈਕਟਿਸ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਘਬਰਾਹਟ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਠੀਕ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦੇ, ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਪੀਂਦੇ, ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦੇ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਫਲ ਚੌਲ ਖਾਣੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਦੇਰ ਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਏ।

'ਚਲਦਾ'

(ਪੰਨਾ 5 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੱਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਵੇ? ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੁਆਲੇ ਪਈ ਕੂੜ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਸਚਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ? ਇਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਈ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਚ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਚਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ, ਇਕ-ਤਾਰ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕੂੜ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀ, ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਤ ਹੋਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿੱਥ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝੇ, ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਜੋ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਜੀਵ ਲਈ ਆਵਸ਼ਕ ਮਿੱਥ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਗਲੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਐਸੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਪੁਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਭ ਲੇਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਉਦਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਇਹ ਲੜੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਮੁਬਾਰਕ।

(ਪੰਨਾ 26 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਉਹ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ universal man ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਵੈਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ।।
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ।।
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 1299

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹਾਕਮ ਗਵਾਹੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੌਣ ਹਨ? ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਮੰਜਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਸੀ? ਉਹ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਕਿ ਉਪਰੋਂ ਹੁਕਮ ਆਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਜ਼ਬਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਕਲੀਫ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਆਸ਼ਾ ਸੀ। ਸੋ ਐਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਨਾਦੀ ਪਿਤਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਸਾਡੀ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਅਸੀਂ ਵਾਸੀ ਹਾਂ, ਕਿੰਨਾ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਜੋ ਫੇਰ ਦੂਰ ਹੋਈਏ, ਫੇਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰੀਏ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀਏ, ਫੇਰ ਇਹ ਮੂਰਖਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੀ ਹੈ?

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ, ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਸੀ?

(ਪੰਨਾ 43 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੁੜ ਗਈ।

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ –

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ॥
ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ॥ *ਪੰਨਾ - 295*

ਸੁਆਸ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ, ਕੰਠ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ, ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ, ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ, ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਏਂਗਾ, ਡੂੰਘਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਂਗਾ, ਗਹਿਰਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਂਗਾ, ਤੇਰੀ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਝੁਣਝਨਾਹਟ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰਸ ਆਇਆ ਫੇਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਜੇ ਰਸ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਆਖਰੀ ਹੱਦ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਏਂਗਾ, ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸੰਬੰਧ ਜੁੜ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ –

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 612

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸ ਜਾਏਗਾ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀ! ਆਹ ਸੇਵਕ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਲੰਘਾ ਦਿਓ। ਮਹਾਤਮਾ ਤਾਂ ਉਮਰ ਵੀ ਲੰਘਾ ਸਕਦੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੇਅੰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਨਾ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਖੁਲਿਆ, ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਮਹਾਤਮਾ ਵੱਡੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਪਾਠ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਭੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 61 ਤੇ)

ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ
The Art of Joyful Living

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਅਧਿਆਇ ਛੇਵਾਂ

ਸ਼ਕਤੀ

ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸੇ ਉਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਵਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਅਦਭੁੱਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਖਿਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸੱਚੀਮੁਚੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਐਡਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਣਾਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੋ, ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੋ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ। ਉਦੋਂ ਤਕ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਗਤੀਸ਼ਾਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਆਪਣਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੁਖ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚੇ ਉਹ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਆਰਥੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਕਾਰਤਮਕ ਵਿਚਾਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਬੜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹੋ ਪਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਲਈ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ। ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਹੋਰਾਂ ਲਈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨਾ ਬਦਲਾਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਉਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾਣੇ ਦੇ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਚੀਜ਼ ਚੁਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਪੁਛਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਨਮਰ ਬਣੋ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਿਨੀਤ ਬਣੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਕੇ ਦੇਖੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰੋਸ ਕੇ ਦਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖੋਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ, ਦੇਖੋ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਕਰਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਰੱਖੋ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਸਰਿਅਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰੋ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਦਾ ਦੇਖੋਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਲਗ ਪਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋਗੇ।

ਅਜੇ ਤਕ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਹੀ ਮਾਣਦੇ ਹੋ।

ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਹ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਦੇ ਤੇ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਆਪਣੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਫਰਕ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ - ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਜਿਥੋਂ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਭਾਵ ਲਿਆਓਗੇ, ਪੈਦਾ ਕਰੋਗੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਚੋਗੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਦਿਲੋਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋਗੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਆਲ ਹੋਵੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਕਸ਼ੀਅਤ ਕਿਵੇਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਬੰਧ ਕਿੰਨੇ ਮਿੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣਾ - ਸੁਆਰਥ ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਵਾਹੁ ਲਗਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਵੇ। ਸੁਆਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਤਹਿ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕਹਿ ਲਓ ਸੰਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਮੋਜ਼ਿਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਈਸਾ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਉਸ ਪਹਾੜ ਤੇ ਆਏ ਜਿਥੇ ਈਸਾ ਜੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਨਾ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨੇ ਉਚੇ ਉਹ ਚਾਰ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਉਪਰ ਪਹਾੜ ਤੇ ਆਏ। ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਊਟਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ Law of Gravity ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਊਟਨ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੇਬ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਟੁਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਨਿਊਟਨ ਨੂੰ ਝੱਟ ਹੀ Law of gravity ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ। ਸੇਬ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰੋਜ਼ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਰੋਜ਼ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਿਊਟਨ ਨੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਲੱਭਿਆ ਸੀ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਅੰਦਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਾ ਭੁੱਲੋ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਫਾਈ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਖੋ ਕਿ ਕੇਵਲ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰੋ। ਮਨ ਤਾਂ ਚੰਚਲ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਅਠਕੇਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਅਚਾਨਕ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਕਰਨਾ ਕਦੀ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।

ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹੀ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੀ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਜਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਸਾਰਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋਗੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਦੁਖੀ ਰਹੋ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਝੇਲਦੇ ਰਹੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧੋ ਨਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਾ ਬਦਲੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ, ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦੇ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸਮਰਪਣ ਕਰੋ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਖੇਦੀ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਆਪਣੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਲੜਾਈ ਅੰਤ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੜਾਈ ਕੋਈ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਮਝੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਦੀ ਵੀ ਹਾਰ ਨਾ ਮੰਨੋ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਭੈੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ

ਮੰਨੋ, ਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨੋ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਨਖੇਦੀ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨੋ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਨਖੇਦੀ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਕਰਾਤਮਕ ਬਣਾਓ। ਓਸੇ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਬਦਲੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਵੀ ਨਖੇਦੀ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣ ਦਿਓ। ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਤੁਸੀਂ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੇ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਵੱਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਿੰਨਾ ਵਧ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਕੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਓਨਾ ਹੀ ਵੱਧ ਤੁਸੀਂ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਸਕੋਗੇ, ਓਨੀ ਹੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਓਨੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜੇ ਕਿਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਿਪਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਭਾਗ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੁੱਚੇਪਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ, ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕੀ ਕਰਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਭਾਗ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤੁਛ ਭਾਗ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਕਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਤੰਤਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਜੋ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਭਾਵੁਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਲਪੇਟਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਤਾਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦੇ ਹੋ, ਕਿਵੇਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਬੰਧ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਖ ਦੇਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ. ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਅਕਤੀਤ੍ਵ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਵਿਚ ਐਨਾ ਵਧ ਫਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੰਨਾ ਵੱਧ ਉਲਝਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਐਨੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਐਡੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲੀ ਜਾਓ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲਈ ਜਾਓ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਕਿੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਜਾਓ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਪਤ ਸਿਖਣ ਦਾ ਗੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਲੜੋ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰੋ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਣਾਓ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖਣ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਓ, ਜਾਨਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਕਰਨਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ'

ਸੁਭਾਗ ਜੀ ਦਾ ਸੁਧਾਰ
ਹੱਥੀਂ
ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

15.

ਮਨਮੁਖ ਮੂਲਹੁ ਭੁਲਿਆ ਵਿਚਿ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 316

ਏਧਰ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਣੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਦੱਸੋ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਸ਼ੀ ਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਤੇ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਖਿਆਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਓ, ਜੋ ਇਹ ਇਕ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ, ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਅਜੇ ਬੀ ਉਹੀ ਖਿਆਲ ਹਨ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਨਹੀਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਛੇਤੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਬੀਤੇਗਾ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਅਸੂਲ ਤਾਂ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਝੂਠ ਕੁਸੱਤ, ਦਗ਼ੇ ਫਰੇਬ ਦਾ ਕੁਛ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਨਿਰਾ ਐਨਾਂ ਕਰੇ ਕਿ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਐਸਾ ਨਾ ਵਰਤ ਬੈਠੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਫੰਧੇ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਹੀ ਅਸਲ ਪੁੰਨ ਹੈ। ਮੈਂ, ਦੇਖ ਲੈ, ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਮਿੱਠੇ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ।

ਵਹੁਟੀ - ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਸੀਂ ਉਤਰੇ ਹਾਂ ਏਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਥੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾੜਾ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਾਂ? ਮੇਰੇ ਤੇ ਅਸਰ ਤਾਂ ਚੰਗਿਆਈ ਦਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਾਰਣ, ਉਹ ਧੁਰਾ, ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਹਾਨੀ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਣੀ - ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਜੋ ਗਏ ਹਨ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੱਸ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਭੀ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਦਿੱਸਦੀ ਭੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰਗੀ ਕੀਕੂੰ ਮੰਨ ਜਾਵਾਂ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਬਾਬੇ ਨੇ ਨਿਧੜਕ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਵਾੜਕੇ ਆਪਣੇ ਬੀਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਪੜਦੇ ਟਿਕਾਣਾ ਦੇ ਕੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਵਰਤਾਉ ਦੀ ਨੇਕੀ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਤੋਂ ਇਕ ਘਰ ਵੱਖਰੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਹ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਿਲੀਜਸ ਮੇਨੀਆ (ਧਾਰਮਕ ਸ਼ੁਦਾ) ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸ਼ੁਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਣੀ ਨੇ ਹਾਹੁਕਾ ਲੀਤਾ। ਜੇ ਕਦੀ ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਣੀ ਨੇ ਬਾਬੇ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਸੁਣੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਸੱਚਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਕਿਤਨੇ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਉੱਚੇ ਆਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਹਿੱਲ ਚਟਾਨ ਵਾਂਗੂੰ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਦੀ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਨਿੰਦਾ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਵੈਰ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚਦਾ ਨਹੀਂ, ਨੇਕੀ ਕਰਕੇ ਬਦੀ ਨਾਲ ਟਿੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਹਰ ਹਾਲ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਟੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਆ ਗਈ, ਸੇਵਾ ਹੋ ਗਈ, ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਮੀ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਖੁਸ਼ਕ ਸਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਸੌਂ ਗੀ, ਪਰ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੜਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਬਾਬਾ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਭਾਗ ਜੀ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਭਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾਉਣਾ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀ -

"ਭਲਾ ਜਗ ਕਿੰਨਾ ਮੂਰਖ ਹੈ?......

ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਤਾਂ ਅਸਲ ਪੁੰਨ ਹੈ!.....

ਮਨ! ਅਪਣਾ ਭਲਾ ਲੋਚ ....

ਨੇਕੀ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ।

ਸ਼ਿਹ, ਮੂਰਖ! ਵਲੈਤ ਫਿਰ ਆਈ ....

ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੱਬ ਢੂੰਡਦੀ ਹੈ ......।

ਸ਼ਿਹ, 'ਤਨ ਸੁਖ' ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਹੋਰ 'ਸੁਖ'.... ਮੂਰਖ ਹੈ।"

"ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਗਰਜ਼ੀ।

ਗਰਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਖ ਮੂਹਰੇ।

ਗਰਜ਼ ਦੇ ਟੁਰ ਮਗਰੇ।.....

ਨਾ ਖੁਦਾ ਨਾ ਨੇਕੀ।

ਇਕ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸੁਖ।....."

"ਸ਼ਿਹ, ਮੂਰਖ! ਕੌਣ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਡਾਕਟਰ ਮੂਰਖ! ਬਾਬਾ ਸੁਦਾਈ।

ਦਾਨਾ ਮੈਂ, ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਖੀ।

ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ।

ਹੈ ਨਾ ਅਕਲ, ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਝੀ?"

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਕਵਾਸ ਕਈ ਵੇਰ ਹੋਏ, ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਮੁਜਬ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟਾਕੀ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧਰਕੇ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਸਿਰ ਠੰਢਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਕਈ ਵੇਰ ਐਸੇ ਬਕੜਵਾਦ ਹੋਏ। ਏਹ ਬਕਵਾਸ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਗਏ ਕਿ ਕਿਉਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਅੱਜ ਰੋਹ ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ?

ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਬੱਧੇ ਆ ਗਏ। ਫਤਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਬਾਬਾ ਜੀ! ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ, ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ ਬੜੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।'

ਬਾਬਾ - ਨਹੀਂ, ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਜੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਵੀਚਾਰ ਸੀ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਡਾਕਟਰ - ਮੇਰਾ ਅਜ ਬੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਆਉਣ ਨੂੰ, ਮੇਰਾ ਪਾਮਰ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਲੈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰਖੇ। ਆਪ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੋਵਰ ਘਰ ਵਿਚ ਮਘਦੇ ਕੋਲੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲੀਤਾ ਹੈ?

ਬਾਬਾ - ਡਾਕਟਰ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਹਥੋਂ ਬੜੇ ਸਤੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਦਾ ਭਾਰ ਹਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜਗਤ ਹੈ ਬੀ ਦੁਖੀ, ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੈ ਨਾ ਕਿ -

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 853

ਇਹ ਜੋ ਸੁਆਰਥੀ ਲੋਕ ਹਨ ਤੇ ਪਾਪ ਵਿਚ ਫਸੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਬੀਮਾਰ ਹਨ, ਮਨ ਦੇ ਰੋਗੀ ਹਨ। ਜੀਕੂੰ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉੱਕਰ ਮਨ ਭੀ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਤਨ ਸੁਖ' ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਉਠਦੀ ਓਹ ਰੋਗੀ ਹਨ, ਜੋ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਪਏ ਹਨ। ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ।

ਡਾਕਟਰ - ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਕ ਆਦਮੀ ਬੜਾ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਇਕ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟੁਰਦਾ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਟਾਹਣ ਨਿਵਾ। ਉਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ, ਇਕ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਰਹਿਮ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਰੁਪੱਯਾ ਖਰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਯਾ। ਮੁੰਡਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਮਹੀਨਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਹੁਣ ਰੱਬ ਤੋਂ ਨਮੁੱਕਰੀ ਧਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਰੁਪੱਯਾ ਦੇ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਯਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਕਦੇ ਜਤਾਓ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਯਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਲੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਲੜਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਕੇਸ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਆਂ, ਪਰ ਆਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਛੋ ਕਿਉਂ? ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਐਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਹੱਦ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰੀ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਾ ਪੁਰਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਉਪਾਸਕ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਰਾ ਮੋਮੋ ਠਗਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਪਰ ਫੇਰ ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਪਾਜ ਉੱਘੜ ਆਇਆ। ਉਸ ਜਾਤਾ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਮਾਰੇ ਚੁੱਪ ਸਾਂ। ਦੱਸ ਬਾਬਾ! ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀ ਨੇਕੀ ਕੀਤੀ?

ਬਾਬਾ - ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਨੇਕੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਬੀ ਕੋਈ ਜਤਨ ਕਰਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਮਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਮਗਰ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ - ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਦਰੁਸਤੀ ਪਰ ਹੋ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ - (ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਕੇ) ਤਜਰਬੇ ਕਰਕੇ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਕੇ ਫੇਰ ਭਲੇ ਰਹੀਏ' ਨੇਕੀ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਦੇਖ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਹਉ ਤਿਸਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਆਪ ਠਗਾਏ ਲੋਕਾ ਭਾਣੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 12/5

ਜੇ ਉੱਲੂ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਤਾਂ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਸਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਲੋਇਣ ਅੰਧੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਨੇਕੀ ਤਾਂ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ। ਤਕੜਾ ਹੋ ਯਾਰਾ! ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਮਰਦ ਹੋ ਭਲਿਆਈ ਵਾਸਤੇ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲੀਂ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇਂ ਅੰਦਰ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਜ਼ਖਮ ਖੋਹਲੇ, ਇਕ ਥਾਂ ਪੀਪ ਰੁਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਚੀਰਾ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢੀ। ਚੀਰੇ ਨਾਲ ਠੰਢ ਬੀ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਤਾਪ ਬੀ ਲੱਥਾ। ਅੱਜ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੀ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਪੱਟੀ ਆਦਿਕ ਹੋ ਚੁਕੇ, ਬਿਸਤਰੇ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲੇ ਗਏ, ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਦ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਚੱਲੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਨੇ ਵਾਜ ਮਾਰੀ ਕਿ ਆਪ ਟੁਰ

ਚੱਲੇ ਹੋ, ਕੱਲ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਨਾਉਣੀਆਂ?

ਡਾਕਟਰ - ਮੈਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਠਰਕ ਘੱਟ ਹੈ। ਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਛਿੜ ਪਈ ਸੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸ਼ੋਕਦਾਇਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਾਲ ਹੈ, ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸੱਚ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਾਕੀ ਇਕ ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕੀ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਕੀ ਸਾਕ, ਕੀ ਪੰਡਤ ਤੇ ਕੀ ਮੂਰਖ, ਕੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਕੀ ਪਰਾਏ ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਤੋਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਖਿੱਚਾ-ਖਿੱਚੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਦ ਦੋ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜਫੀ ਪਾਏ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤਾਂ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਿਲੇ ਐਉਂ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਕੁਛ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਠੀਕ! ਮੇਰਾ ਬੀ ਇਹੋ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕੋ ਟਿਕਾਣੇ ਹਾਂ। (ਵਹੁਟੀ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ) ਡਿੱਠਾ ਹਈ?

ਡਾਕਟਰ - ਤੁਹਾਡਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇਸਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਅਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਚੀ, ਸੁੱਚੀ ਤੇ ਸੱਚੀ ਇਕ ਹਾਲਤ ਸੰਭਵ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹੋ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਸੋ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਪਰ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਹਾਲਤ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ। ਲਓ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਕਾਹਲ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਦੇ ਸਹੀ।

ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਿਰਦੇ ਡਾਕਟਰ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਿਚ ਕੋਲੇ ਮਘਦੇ ਦੇਖ ਜੀਕੂੰ ਕੋਈ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬੇ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਸ ਸਨ। ਅੱਗੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਿਲੇ ਟਿਕਵੇਂ ਮੱਥੇ ਵਾਲੇ।

ਬਾਬਾ - ਜੈਸਾ ਮਨ ਆਪਨਾ ਪਰਮਨ ਤੈਸਾ, ਦੇਖੋ! ਇਹ ਇਕ ਅਸੂਲ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਭਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੇਖੋ। ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਜੀ! ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਉੱਚਾ ਅਸੂਲ ਹੋਰ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਉਰਿ ਧਾਰੈ ਜੋ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ॥
ਸਰਬ ਮੈ ਪੇਖੈ ਭਗਵਾਨੁ॥ *ਪੰਨਾ - 274*

ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ! ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਏਸ ਆਦਰਸ਼ ਪਰ ਬੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ।

ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਾਹਲ ਸੀ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਅਦਬ ਨਾਲ, ਪਰ ਛੇਤੀ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਪੁਲਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਬਾਬੇ ਦਾ ਘਰ ਪੁੱਛਦਾ ਆਯਾ ਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ ਲਿਆਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਕਚਹਿਰੀ ਜਾਣ ਜੋਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਟੋਰਨਾਂ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਜੁਵਾਬ ਬਾਬਾ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਤੋਂ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਟੁਰ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਸੋ ਆਪਣੇ ਪੁਤ ਘੋੜੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਤੇ ਸੰਦੇਸਾ ਦੇਕੇ ਟੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਲਿਖਵਾ ਲਿਆਵੇ ਜੋ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵੱਲ ਘੱਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਾਬੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਣੀ ਨੇ ਸੁਭਾਗ ਜੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਕੇ ਬੜੇ ਤਿਲਮਿਲ ਤਿਲਮਿਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਾਈਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਰ ਅਜੇ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਬਾਬੇ ਨੇ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੇਕੇ ਟੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦਿਨ ਢਲਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਅੰਦਰ ਗਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਦ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਨਾਂ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਐਉਂ ਉੱਤਰ ਘਲਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੁਛ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਅਕਲ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਪਰ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਕੁਛ ਪੁਲਸ ਦੀ ਸਖਤੀ ਤੇ ਬੇਦਰਦੀ ਪਰ ਤ੍ਰੱਪੇ। ਕਈ ਗਾਲੀਆਂ ਦੇਕੇ ਕਹਿ ਉੱਠੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਪੁਲਸ ਇਤਨਾ ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਦੇਂਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਪਰ ਬਾਬਾ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਪਿਆ। ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦਾ ਦੇਖਕੇ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਗੁੱਸਾ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ, ਪਰ ਆਵਾਜ਼ ਚੰਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਬਾਬਾ ਜੀ! ਆਪ ਕਿਉਂ ਹੱਸ ਪਏ ਹੋ, ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਪਰ ਰੋਣ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ?

ਬਾਬਾ - ਜ਼ੁਲਮ ਪਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਮੋਮ ਦਿਲ ਹੋਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ ਲਵੇ। ਹਾਸਾ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਪਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਆਪ ਦੀ ਆਸ ਉਮੈਦ ਪਰ ਆਇਆ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਉਹ ਕਿਵੇਂ?

ਬਾਬਾ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਚੀਣਾਂ

ਬੀਜੇ, ਜਦੋਂ ਚੀਣਾਂ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੇਖ ਕੇ ਖਫਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਣਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਕਣਕ ਨਾਂ ਲੱਗਣ ਦੀ ਨਿਰਾਸਤਾ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।

ਬਾਬਾ - ਤੇ ਬਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ, ਇਕ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਆਸ ਹੈ ਆਪ ਉਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਜਾਓਗੇ -

ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਸਤ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਮਾਮ ਛੱਡਕੇ ਡਾਕੂ ਹੋਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇੱਲਾ ਰਾਹ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਕੁਛ ਵਰਗਸ ਆ ਗਈ ਤੇ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਜੱਥਾ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਤਕੜਾ ਟੋਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਆਪ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਬਣਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਰਾਹ ਮਾਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾ ਸਿਖਾਕੇ ਇਸ ਨੇ ਦੌਲਤ ਕਮਾਈ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਰਾਂ ਤੇ ਚਟਾਨਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਧਨ ਛਿਪਾਏ ਤੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਧਾੜੇ ਮਾਰੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਛੁਪਾਉਣ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਟੋਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਹਮਾਰਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਲੜਦੇ ਮਰਦੇ ਜੋਖੋਂ ਅਸੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਚਾਚਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਅੱਜ ਏਸੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟੀਏ, ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਵੰਡ ਲਈਏ। ਇਹ ਮਤਾ ਪਕਾਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਦੱਸਿਆ, ਇਸ ਪਰ ਬੋਲ ਬੁਲਾਰਾ ਤੇ ਲੜਾਈ ਛਿੜ ਪਈ। ਚਿਰ ਤਾਈਂ ਡਾਕੂ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਆਖਰ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਘਾਇਲ ਹੋ ਕੇ ਢੈ ਪਿਆ। ਡਾਕੂਆਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਓਧਰੋਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੁਛ ਚਾਨਣਾਂ ਦਿੱਸਿਆ ਤੇ ਟਾਪਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਤੇ ਸੈਨਾ ਨੇ ਅੱਜ ਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਓਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਨੱਸ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਲੰਘੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਧੂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮਰਦ ਘਾਇਲ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਰੱਥ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜੁੱਟ ਪਿਆ। ਇਹ ਸਾਧੂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਪਿਆ। ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਾਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਡਾਕੂ ਇੰਨਾ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ ਤੇ ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਬੀਮਾਰ ਵੱਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਨੇ ਜਦ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡਾਕੂ ਤਾਬੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਤੇ ਧ੍ਰੋਹ ਪਰ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹੱਸਿਆ ਹੈ? ਸਾਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੇਰੀ ਆਸ ਪਰ। ਬੀਜਦਾ ਤੂੰ ਕਿਕਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਲ ਹੁਣ ਤੂੰ ਦਾਖਾਂ ਟੋਲਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹਾਸੇ ਦੀ ਹੱਲ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੀਕੂੰ? ਸਾਧੂ ਬੋਲਿਆ, ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੇ 'ਹੱਕ' ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਈ ਹੈ, ਜਦ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤੂੰ ਇਹ ਮੱਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਮਾਲ ਜਾਨ ਮਾਰ ਕੇ ਬੀ ਖੋਹ ਲਵੋਂ, ਜਦ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਆਂ ਜਾਂ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਧੱਕਾ ਸਿਖਾਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤਦ ਹੁਣ ਜੋ ਤੂੰ ਓਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ ਅਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੱਤ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦੇ 'ਹੱਕ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਨਾ' ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੱਕ ਮਾਰਨਾ ਹੈ, ਤਦ ਓਹ ਤੇਰਾ ਕੀਕੂੰ ਪਛਾਣਨ? ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੈਥੋਂ ਸਿਖਜਾ ਹੀ ਇਹ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਤਦ ਉਹ ਆਗਜਾ ਵਿਚ ਟੁਰਨਾ ਕਿਥੋਂ ਸਿੱਖ ਲੈਣ। ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਜ਼ੁਲਮ, ਤੱਦੀ, ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਸਿਖਾਈ ਉਹੋ ਵਰਤਾਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਬੀਜ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਅਨਾਦਰ, ਫਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਲੱਗੇ ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - (ਘਬਰਾਕੇ) - ਬਾਬਾ ਜੀ! ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਏ। ਮੈਂ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ?

ਬਾਬਾ - ਮੈਂ ਨਾ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਨਾ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ। ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਯਾ ਕਿਸੇ ਕਮਾਮ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਰਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ 'ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ'। ਜੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕੇ ਆਪਣਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਬੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨੀ। ਫੇਰ ਜਦ ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਅਸੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਜੋ ਇਹ ਅਸੂਲ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਪਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗੁੱਸਾ? ਆਪ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲਈ ਠੀਕ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਹੋ ਗੱਲ ਆਖੇ ਤੇ ਕਰੇ ਤਦ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਰੰਜ ਹੈ? ਆਪ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ ਕਿ ਜਿਸ ਅਸੂਲ ਉੱਤੇ ਤੁਸੀਂ ਟੁਰਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਵਰਤਾਰਾ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਸਾਰੇ ਉਸੇ ਪਰ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 'ਨਾਮ' ਸਭ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਹੈ। ਮੈਂ 'ਨਾਮ' ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵਿਚ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਤੱਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਫੈਦੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਡਿੱਠੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਅਸੂਲ ਪਰ ਟੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਟੇਕ ਧਾਰੀ ਤੁਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਜੇ ਉਹ ਅਸੂਲ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਹਾਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝ

ਗਏ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਹੋਰ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਪਰ ਬ੍ਰਿਸਟਰਾਣੀ ਤਾਂ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸ ਪਈ, ਪਰ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਬੁੱਲ੍ਹ ਟੁੱਕਦਾ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਇਕ ਵੇਰੀ ਫੇਰ।

ਬਾਬਾ - ਫੇਰ ਕੀ, ਜੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਠੀਕ ਅਸੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੀ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੈਦੇ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿਚ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੈਦੇ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿਚ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੈਦੇ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਕਾਇਰਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਉਸਨੇ ਅਪਣੇ ਫੈਦੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਫਿਰ ਆਪ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ?

ਬਾਬਾ - ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਆਪ ਦਾ ਅਸੂਲ ਖੁੰਢਾ ਕਾਚੂ ਹੈ। ਨੇਕੀ ਜਾਂ ਭਲੀ ਵਰਤਣ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖਲਾਕ (ਇਖਲਾਕ) ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਸੁਖ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਧੱਕੇ ਧੋੜੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਦੇ ਵੱਲ - ਦੂਜੇ ਦੀ, ਗੁਪਤ, ਪ੍ਰਗਟ ਸੀਨੇ ਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਛਲ ਕਪਟ ਨਾਲ ਹਾਨੀ ਕਰਕੇ - ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਖ ਮਿਲ ਸਕਣਾ ਕਿਥੇ ਰਿਹਾ? ਨਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਰਿਆਸਤ ਤੇ ਨਾ ਰਾਜ ਸੁਖ। ਜੇ ਇਕ ਡੰਗਰ ਦੂਜੇ ਡੰਗਰ ਨੂੰ ਢੁੱਡ ਮਾਰਕੇ ਖੁਰਲੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਧੱਕ-ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਠੇ ਆਪ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਯਾ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਅਕਲ ਦੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਮਾਰਕੇ ਪਰੇ ਧੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਸੀ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪਸੂ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ ਫਰਕ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾਈ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

ਬਾਬਾ - ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਪਛਾਣੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪਛਾਣੇ ਜੋ ਉਸਦਾ ਹੋਰਨਾ ਵੰਨੇ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ। ਮਤਲਬ ਕੀ ਕਿ ਧਰਮ ਪੁਰ ਟੁਰੇ, ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾਈ ਹੈ। ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਘੱਟ ਵੱਧ ਉਪਰ ਸੰਤੋਖ ਕਰੇ, ਦੂਸਰੇ ਪਰ ਦਇਆ ਕਰੇ, ਇਹ ਦੇਵਤਾ ਪੁਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਧਰਮ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਦਇਆ ਤ੍ਰੈਏ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਸੂਤ (ਇਕ-ਤੋਲ) ਅਡੋਲ ਹੋ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਵਧੀਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁਖ ਜੋ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - (ਸੋਚਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤ੍ਰਭ੍ਰਕ ਕੇ) ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਿ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਬੀ ਪਾਈ ਹੈ?

ਬਾਬਾ - ਨਹੀਂ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਗੱਲਾਂ ਡਾਢੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਂਙੂ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਬਾਬਾ - ਜੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪੰਡਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਏਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ ਹਨ -

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ॥
ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ॥ *ਪੰਨਾ - 3*

ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤੁਕ ਹੈ -

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ॥
ਪੰਨਾ - 141

ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ -

ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿ ਗਏ ਖੂਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ॥
ਪੰਨਾ - 937

ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹੈ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥
ਪੰਨਾ - 1383

ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੂਤ ਕੀਕੂੰ ਕਾਇਮ ਰਹੇ, ਓਹੋ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਮੂਜਬ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਪਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਮੂਜਬ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਪਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਸਿਖ੍ਯਾ ਪਾਈ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਕੀ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਦਾ ਬੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਹੈ ਉਹ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ - ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਫੇਰ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਖੱਸ ਲਵੇ?

ਬਾਬਾ - ਨਹੀਂ, ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਇਕ ਜਣਾ 'ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ' ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਚੀਜ਼ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਧੇ ਕਿ ਘਟੇ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਵਧੇ।

ਬਾਬਾ - ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਹੋਰਨਾ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਭਰੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾਣੇ ਕਰੇ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਹੈਂ! ਹੈਂ!! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰ ਨਹੀਂ ਟੁਰ ਸਕਿਆ, ਫੇਰ ਕਹਿਣਾ।

ਬਾਬਾ – ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਬੁਰਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਨਿਤਾਣੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਚੰਗਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾੜਾ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ – ਮਾੜਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਪਏਗਾ।

ਬਾਬਾ – ਬੱਸ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਆ ਗਿਆ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ – ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?

ਬਾਬਾ – 'ਜ਼ੋਰਵੰਦ' ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ 'ਕਮਜ਼ੋਰ' ਹੋਣਾ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜ਼ੋਰਵੰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇ। ਸੋ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਜ਼ੁਲਮ, ਜ਼ੋਰ, ਤੱਦੀ, ਧੱਕੇ ਧੋੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾਣੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਬਣਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਾਂ, ਬੰਦੇ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗ, ਸਤਿਸੰਗ, ਭਾਈਚਾਰਾ, ਰਾਜ ਰਿਆਸਤ ਸਭ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗਿਆਈ ਸਭ ਵਿਚ ਵਰਤ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਜ਼ੋਰਵੰਦ ਇਹ ਕਿਉਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਾਂ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਾਂ? ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਵੰਦ ਇਹ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਦਾ ਆਪ ਘਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਖਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੋਰਵੰਦ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਜੋ ਆਦਮੀ ਉਹ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਤਾਣੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰਵੰਦ ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਭੁਗਤ ਸੁਆਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ – ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਕਲਾਂ ਕੀਕੂੰ ਆ ਗਈਆਂ?

ਬਾਬਾ – ਅਸੀਂ ਪਿੰਜਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਏ ਤੇ ਲਟਪਟ ਪੈਂਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਵਰਤਕੇ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਘੜੇ ਜਾਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਅਸਾਂ ਸਿਖਯਾ ਪਾਈ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰਵੰਦਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਿਤਾਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਹਾਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ –

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥

ਪੰਨਾ - 1428

ਚੰਗਾ ਸੋ ਜੋ ਨਾ ਭੈ ਮੰਨੇ ਨਾ ਭੈ ਦੇਵੇ। ਜੋ ਭੈ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ ਉਹ ਜ਼ੋਰਵੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਅੱਗੋਂ ਭੈ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਣਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਭੈ ਨਹੀਂ ਖਾਣਗੇ ਤੇ ਭੈ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ।

ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜ਼ੋਰਵਾਰ ਬਣਾਇਆ, ਇੰਨੇ ਜ਼ੋਰਵਾਰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਰਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋਰਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕਰੋ। 'ਆਦਮੀ' ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ, ਭੈ ਦੇਕੇ, ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਨਿਤਾਣੇ ਹੀਣੇ ਨਾ ਬਣਾਓ। ਇਹਨਾਂ ਉਤੋਂ ਭੈ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਡੰਡਾ ਚਾ ਲਓ। ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨਾ ਚਾਇਆ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਵਧਵੇਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੈ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਚਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਤਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤਾਣ ਵਾਲੇ ਵਧਣ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ ਤਾਣ ਪਾਉਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਆ ਗਈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਕ ਗਏ, ਫੇਰ ਉਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਸੂਲ ਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸੁਖੀ ਹਾਂ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਾਂ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ – ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਤੁਲਵੀਂ ਅਕਲ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਕਿਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ?

ਬਾਬਾ – ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਕਿ ਵਧੀਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁਖ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਿਆਂ (ਧਰਮ), ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਦਇਆ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ – ਪਰ ਕੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ?

ਬਾਬਾ – ਤੁਸੀਂ, ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਕਿ ਰੱਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ, ਜੀਕੂੰ ਬੀਮਾਰ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਮਿਠਾਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੇ, ਉਸ ਲਈ ਦੁੱਧ ਚੌਲ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਰੋਗ ਹੋਵੇ ਤਦੋਂ ਪਿਆ ਪਕਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰੇ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ – ਮੈਂ ਬੀਮਾਰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੋਰ ਰੋਗ ਕੀਕੂੰ ਹੈ?

ਬਾਬਾ – ਜੀਕੂੰ ਯੱਕੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੁੱਤਿਆ ਟੱਟੂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਾਰਿਆ ਮਾਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਥੱਕਿਆ, ਚੂਰ ਹੋਇਆ 'ਮੱਚ' ਗੁਆਕੇ ਘੋੜਪਨ ਦੇ ਉੱਚੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਕਰ ਮਨੁੱਖ ਸੋਚਾਂ, ਫਿਕਰਾਂ, ਚਿੰਤਾ, ਮਿਹਨਤਾਂ,

ਗਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਮਨੁੱਖ-ਪੁਨੇ ਦੇ ਮੱਚ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜੋ ਫਰਕ ਕੋਤਲ ਘੋੜੇ ਤੇ ਰੇੜੂ ਦੇ ਟੱਟੂ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੋ ਫਰਕ ਇਕ ਸਾਬਤ ਦਿਲ, ਜੀਉਂਦੀ ਸੁਰਤ, ਰਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਦੇ ਸੋਚਾਂ, ਫਿਕਰਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ, ਆਮ ਸੰਸਾਰਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੇ ਕੁੱਠੇ ਹੋਏ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੋ ਮਰੇ ਮਨ ਵਾਲਾ, ਟੁੱਟੇ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਲ ਸਾਬਤ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਛ ਲਾਭ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜਾ ਕੀ ਦਿਲ ਸਾਬਤਿ ਨਹੀ ਤਾ ਕਉ ਕਹਾਂ ਖੁਦਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 1375

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ?

ਬਾਬਾ - ਜਿੱਥੇ ਉੱਕਾਂ ਓਥੇ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀਆਂ, ਫਾਰਸੀਆਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਹ ਸਿਖਿਆ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤਾਂ ਨਾਲ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੁਖ ਘਟੇ ਤੇ ਸੁਖ ਵਧੇ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਫ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਹੈ?

ਬਾਬਾ - ਇਕ ਬੜੀ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਤ੍ਰੀਮਤ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ, ਪਤੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸੁਹਣੀ ਬਣਾਕੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਮੂਰਖ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਸੁਖਸਾਂਦ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਛ ਫਰਕ ਹੈ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਹੈ।

ਬਾਬਾ - ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਚਾਤੁਰੀ ਨਹੀਂ, ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਖੀਵੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨੇਕੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਅਸੀਂ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੇ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਪਰ ਵਰਿਹਾਂ ਚਰਚਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਫਤਰ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦਗ ਦਗ ਕਰਦਾ ਚਿਣਗਾਰਾ ਮਘ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ। ਹੁਣ ਜੇ ਕੋਈ ਬੋਲ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਸਾਈ' ਦਾ 'ਪ੍ਰੇਮ' ਮਘ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰੇ? ਉਸ ਪਾਸ ਅੰਦਰ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਕੁਛ ਵਖਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਦਿਲ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਬੋਲਕੇ ਦੱਸੇ, ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਛੇਕ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੋਂ ਦਿਲ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅੱਖਾਂ ਹਨ, ਚਿਹਰਾ ਹੈ, ਹੱਥ ਹਨ ਤੇ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਦਾ ਕਿਹਾ ਵਾਉ ਹੈ -

ਜੋ ਜੀਇ ਹੋਇ ਸੁ ਉਗਵੈ ਮੁਹ ਕਾ ਕਹਿਆ ਵਾਉ॥

ਪੰਨਾ - 474

ਪੁਨਾ -

ਆਖਣੁ ਸੁਨਣਾ ਪਉਣ ਕੀ ਬਾਣੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਮਾਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 24

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਿਲ ਦੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋ ਜੋ 'ਸਮਝ' ਤੋਂ ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੈ?

ਬਾਬਾ - ਸਮਝ ਯਾ ਬੁਧ, ਯਾ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ, ਅੰਦਰਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵੱਧ ਹੈ, ਹੋਰ ਹੈ। ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਮਝ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਭਾਵ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ। ਸਮਝ ਆਇਆਂ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ, 'ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੋਚਕੇ ਦੇਖੋ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਜਾਏ ਤਦ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਆਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਤੇ ਦਿਲਬਰੀ ਦੀਆਂ ਸੋਝੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਹ ਪਈ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਮਝ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ ਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਨਾਲ ਖੋਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਟ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਥੇਰੀ ਸੋਝੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਰਤ ਕਿਸੇ ਉਚਿਆਣ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੋਭ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਖੁੱਸਣ ਜਾਂ ਚੋਭ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦੀ? ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅੰਦਰਲਾ ਨਿਰੀ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਹੋਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸੋਝੀ ਹੈ, ਇਹ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਅਲੱਭ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਲੱਭ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ (ਜਿਥੇ ਸੰਸਕਾਰ ਵੱਸਦੇ ਹਨ) ਜਦੋਂ ਰਸ ਭਰਦਾ ਤੇ ਉਚਿਆਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਆ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੋਝੀਆਂ ਵਾਲੇ ਫੋਕੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਪਈ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਸੁਖ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਾਂ ਜੋ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਥਾ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕੁਛ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ ਵੈਦ ਦੁੱਧ ਦੇ ਗੁਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੱਚਾ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦਾ ਤੇ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਵੈਦ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਤੀਤ' ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਖੋਹਲ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ 'ਸਮਝਣ' ਤੇ 'ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

ਬਾਬਾ - ਜਿੱਕੁਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਪੀਲਾ, ਭਾਰਾ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੋਹਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਲੂਣ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਣ

ਤੇ ਜਾਣ ਲਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲੂਣ ਚੱਖ ਲਿਆ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਬਹੁਤ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਰੁਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਬਾਬੇ ਵਲੋਂ ਕੁਛ ਕੋਰਾਪਨ ਬੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬੇ ਦਾ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਤੇ ਪਤੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੋਚੀਂ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਝਗੜੇ ਲਈ ਉੱਤਰ ਘੜਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਬੰਧੀ, 'ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਹੈ?' 'ਇਹ ਕੀ ਹੈ?' 'ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀ ਹੈ?' ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਪ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕੋਈ ਹੱਲ ਅਰ ਫੈਸਲਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਟਿਕਾਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਭੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਆਸ਼ਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਮਚਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਟਾਂਦ੍ਰੇ ਸਟਾਂਦ੍ਰੇ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਟੇਕ, ਕੋਈ ਧ੍ਰਵਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਅਜੇ ਤਕ ਉਸਤੇ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾਂ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਸੰਬੰਧੀ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਖੀ ਗੱਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਸਤਵ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਮੁਚ 'ਸੱਚ' ਕੀ ਹੈ? ਅਰ ਅਸਲੀ ਗੱਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਏਥੇ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅਗਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਟੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰ ਮੂਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਇਹ ਦਿੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਇਸ ਬਾਬੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਵਾਕਫੀ ਕੱਢ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ -

ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ, ਕਿਉਂ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ?

ਬਾਬਾ - ਜੀਓ! ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੋ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਗੋਂ ਕੁਛ 'ਪ੍ਰਾਪਤ' ਕਰਨਾਂ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਮੂਜਬ ਤੁਰਨਾ ਲੋੜੀਏ। ਬੀਮਾਰ ਘਿਉ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਤੇ ਮੇਵੇ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੌਲ, ਪਿੱਛ, ਦਾਲ ਤੇ ਤਰੀ ਹੀ ਮਾਫਕ ਹੈ। ਰੱਬ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਇਸ ਮਾਮੂਲੀ ਮਨੁੱਖਪੁਣੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਤਕੜੇ ਤੋਂ ਤਕੜੇ 'ਉੱਚੇ ਮਨੁੱਖਾਪਨ' ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਮੂਲੀ ਔਸਤ ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾਪਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮੋਏ ਹੋਏ ਮੱਚ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਤੇ ਪੂਰਾ ਆਦਮੀ ਬਣੇ ਅਰਥਾਤ ਮਰਦ ਬਣੇ। ਜੀਕੂੰ ਕਿਸੇ ਰੇੜ੍ਹ ਦੇ ਮਰੀਅਲ ਟੱਟੂ ਨੂੰ ਕੋਤਲ ਘੋੜਾ ਬਨਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮਰ ਗਏ ਮੱਚ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਉਹ ਕੀਕੂੰ?

ਬਾਬਾ - ਮੈਂ ਦੱਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਆਪਣੀ ਮੋਟੀ ਠੁੱਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ -

(੧) ਸਾਡਾ ਅਪਣਾ ਅਸਲਾ ਹੈ -

ਖੁਸ਼, ਖਿੜਿਆ, ਟਿਕਿਆ, ਰਸਮੱਤਾ।

(੨) ਅਸੀਂ ਬਣ ਰਹੇ ਹਾਂ ਸੋਚੂ, ਵਿਚਾਰੂ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਢੱਠੇ ਹੋਏ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਫਿਕਰਾਂ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਹੋਏ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਗਜ਼ ਸਾੜਕੇ। ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਰਸਪਰ ਖਿਝਦੇ ਹਾਂ। ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਸਾਰਾ ਵਹਿਮਾਂ, ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੁੜ੍ਹਦੇ ਸੜਦੇ ਮਨ ਨਾਲ। ਜੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਭੈ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਰੀਅਲ, ਨਿਤਾਣੇ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਦਾਰਥ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾੜਾ, ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਨਿਰੇ ਪਦਾਰਥ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਵਹੀ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼, ਜਾਂ ਜੋ ਕਮਾਮ ਹੈ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਵਿਦਵਾਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵੇਖਕੇ ਭੁੱਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਪੰਥ ਯਾ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਈਰਖਾ ਤੇ ਨਫਰਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਉਂ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਟਿਕਾਉ, ਖੇੜਾ ਤੇ ਰਸ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਓਹ ਭਾਰ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਾਡੇ ਆਪੇ ਤੇ ਛੱਟ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਚਾਂ, ਗਮਾਂ, ਚਿੰਤਾ, ਖਿਝਾਂ, 'ਹਾਇ! ਕੀ ਹੋਇਆ, ਹਾਇ! ਕੀ ਹੋਊ? ਦਿਆਂ ਹਾਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੂੰਢੀਆਂ ਵਢੀਂਦਿਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾ ਹਉਂ ਤੇ ਈਰਖਾ ਦੇ ਦਾਝਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸੁਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਦੇ 'ਮਾਲਕ' ਹਾਂ, ਅਸੀਂ 'ਮਨ ਦੇ 'ਅਸਵਾਰ' ਹਾਂ। ਜੋ ਕੰਮ ਅਸਾਂ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤਾਬੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਤਾਬੇ ਨਹੀਂ। ਅਸਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨਹਾਰ, ਕੌਤਕਹਾਰ ਤੇ ਫੇਰ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰੀਮਤ ਚਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਜੀ ਆਵੇ ਚਰਖਾ ਕੱਤੇ, ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇ ਸੋਚ ਦੀ ਹੱਥੀ ਨੂੰ ਭੁਆਕੇ ਸਾਰੀ 'ਵਿਚਾਰ' ਤੇ 'ਕੰਮ ਯਾ ਕ੍ਰਿਆ' ਦਾ ਚਰਖਾ ਕੱਤਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਆਪ ਚਰਖੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਚਰਖੇ ਨਾਲ ਬੇਵੱਸ ਭੌਣ ਦੀ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈ ਜਾਣਾ। ਕੋਈ ਤ੍ਰੀਮਤ ਕੱਤਦੀ ਕੱਤਦੀ ਇੰਨੀਂ ਚਰਖੇ ਨਾਲ ਚਰਖੇ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕੱਤੀ ਹੀ ਜਾਏ, ਬਾਹਾਂ ਫੁੱਲ ਜਾਣ ਤਦ ਬੀ ਕੱਤੀ ਹੀ ਜਾਏ, ਇਹ ਸਮਝ ਤੇ ਤਾਮ ਗੁਵਾ ਬੈਠੇ ਕਿ ਮੈਂ ਚਰਖਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕੱਤਣਹਾਰ ਹਾਂ, ਠੀਕ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਸਾਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੀਂ 'ਆਪੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਧੰਦਿਆਂ ਦੇ ਚਰਖੇ ਦੇ ਤਾਬੇ ਹੋ

ਗਏ, ਚਰਖੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧੰਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਸੁਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੁਰਤ ਆਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੱਤਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਚਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਆਪਾ ਦਬਾਵਾਂ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇ, ਗਿਆ ਤਾਣ ਮੁੜੇ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ ਆਵੇ, ਖੇੜਾ ਆਵੇ, ਰਸ ਆਵੇ, ਬਲ ਭਰੇ, ਤਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੋਚ ਦੇ ਜੋਗ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਉੱਪਰ, ਸਾਥੋਂ ਵੱਡਾ, ਸਾਡਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਕੀਕੂੰ ਲੱਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਨਾਂ ਮਨ ਦੀ ਉਧੇੜਬੁਨ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਰਸ ਹੈ। ਉਹ ਰਸ ਉਚੇਰਾ ਰਸ ਹੈ। ਉਸ ਰਸ ਤੋਂ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬੀ ਕੁਛ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਕੁਛ ਅੰਦਰ ਅਮੰਨਾ ਬਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ਰੱਬ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਅਨੁਭਵ ਵਧਦਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਬ੍ਰਿਸਟਰ ਜੀਓ! ਜਦ ਕਿ ਆਪਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਕਰਾਂ ਦਾ ਦਬੇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਉਚਿਆਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਦ 'ਸੋਚ' ਦੀ ਵਹਿਣੀ ਵਿਚ ਢੱਠਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਦਾ ਕੀ ਥਹੁ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੈਂ 'ਆਪ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ' ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪਰ ਆਪ ਛਾਤੀ ਠੋਕ ਕੇ ਰਾਵਾਂ ਦੇਣ ਤੇ ਝਗੜੇ ਕਰਨ ਪਰ ਲੱਗ ਜਾਓਗੇ, ਜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਚ ਮੁਚ ਆਪੇ ਦੇ ਭੇਤ ਨੇ ਵਿਆਕੁਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ 'ਨਾਂ ਦਿਸਦੇ ਜਗਤ' ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਰਸਤੇ ਟੁਰੋ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜਦ ਮਨ ਟਿਕੇਗਾ ਤਾਂ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਸੋਝੀ ਆਵੇਗੀ। ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਂ ਬਹਿਸਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, (ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ) ਬਾਬਾ ਜੀ! ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਮਝੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਨ ਆਪਣੀਆਂ ਉਧੇੜਬੁਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਟੇਕ ਤੇ ਆਵੇ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿ ਸਕੇ? ਕੋਈ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਆਪੇ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ - ਜੀ ਇਹੋ ਗੱਲ ਹੀ ਜਗਤ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪੰਡਿਤ ਹਨ, ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨੋਂ ਦੁਖੀ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਸੋਚ - ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਉਚੇਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸੋਚਦੇ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਸੋਚਾਂ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਉੱਚੇ ਉਠ ਕੇ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਖਿੜਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪੇ ਦਾ ਰਸ ਹੈ। ਜਦ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ ਤਾਂ ਉਹ ਲੜਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਝਗੜਦਾ ਹੈ, ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਛੱਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਛੱਤ ਪਾੜ ਕੇ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਅਕਾਸ਼ ਵੇਖੇ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣੇ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੇ, ਰੋਸ਼ਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਝਲਕਾ ਮਾਣੇ। ਲੋਕੀਂ ਛੱਤ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕੋਈ ਫਰਸ਼ ਤੇ, ਕੋਈ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ, ਕੋਈ ਚਾਰ ਫੁਟ ਉੱਚਾ, ਕੋਈ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਪਿਆ ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਦਾ ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਤੇ ਹੈਂਕੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨੇ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਗਿੱਠ ਭਰ ਛੱਤ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਛੱਤ ਦੇ ਉੱਪਰ ਗਿਆਂ ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਕ ਕੱਖ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲੱਖ ਹੈ। ਛੱਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਛੱਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਾਹਰ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਕੀ ਸਾਰ ਹੈ? ਜੋ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ ਅਡੋਲ ਟਿਕਾਉ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਸਮਝੇ ਜੇ ਕਦੇ ਟਿਕੇ ਤਾਂ, ਜੇ ਟਿਕੇ ਕਦੇ ਨਾ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਉਸ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਜਾਂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੈ। ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਦੇ ਘੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ 'ਰਸ ਮੰਡਲ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਦਰੁਸਤ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾਕੇ ਹਿਲਾਈ ਜਾਓ, ਜਿੰਨੇ ਕੌਤੁਕ ਮਰਜ਼ੀ ਜੇ ਇਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਰੋ, ਇਹ ਠੰਢਾ ਬੀ ਹੈ, ਦੱਬਦਾ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਭਾਂਡੇ ਪਾਓ ਓਸੇ ਰੂਪ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਵਗਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਬੇੜੀ ਪਾਓ ਤਾਂ ਤਾਰਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਤਕ ਟਿਕੇ ਨਾ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਪਾਰ ਦੁਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਸਦੇ ਅਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਟਿਕ ਜਾਣ ਦਿਓ ਤਦੋਂ ਇਹ ਸਾਫ (ਸ਼ਫਾਫ) ਹੋਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਸਾਫ ਤੇ ਸੀਤਲ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਝਲਕਾ ਪੈਂਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਆਪ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਤੇ ਦਿਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ - ਲਓ ਬੁਣ ਚੱਲੀਏ?

ਬ੍ਰਿਸਟਰ - ਰਤਾ ਕੁ ਹੋਰ ਠਹਿਰੋ।

ਬਾਬਾ - ਫੇਰ ਸਹੀ, ਹੁਣ ਦਿਹੁੰ ਲਹਿ ਚਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣੀ ਹੈ।

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਕੈਪਟਨ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ

(ਪੰਨਾ 49 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਫੇਰ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਏਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਸੀਂ ਉਠ ਕੇ ਸਾਂਭਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਸਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਿਆਨ ਆਵੇ ਤੇ ਧਿਆਨ ਐਨਾ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪਿਆਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਦੋਂ 24 ਘੰਟੇ ਦਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ break ਵਿਚੋਂ ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਜਾਂ ਰੀਨੀਉਅਲ ਜਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ -

(ਪਹਿਲੀ) ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਭੇਜੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(ਦੂਜੀ) ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਭੇਜੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਅੱਡ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਭੇਜੀ ਰਕਮ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(ਤੀਜੀ) ਮਾਇਆ ਚੈਕ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨਾ ਭੇਜੇ ਜਾਣ।

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

Annual/Life Membership Form - Atam Marg

ਸਾਲਾਨਾ/ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ - ਆਤਮ ਮਾਰਗ

(ਇਹ ਫਾਰਮ ਭਰ ਕੇ 'ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ : ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਜ਼ਿਲਾ ਰੋਪੜ 140901 ਨੂੰ ਭੇਜੋ ਜੀ)

1. ਜੇ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਲਿਖੋ ਜੀ......................
2. ਨਾਮ/ Name..
3. ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ/Father's Name..
4. ਪੂਰਾ ਪਤਾ/Full address...

....

....

PINCODE.......................Telephone..............

ਮੈਂ .... ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ........................ਮਿਤੀ.......................ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ **ਸਾਲਾਨਾ/ਲਾਈਫ** ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਦਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੈ।

ਦਸਤਖਤ................................

ਨਾਮ..................................

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ – 4, 11, 18, 25 ਜਨਵਰੀ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 13 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 7 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ।

(ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

For more information
please visit us on internet at -

http://www.atammarg.org

&

http://www.Ratwara sahib.com

ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ (Income Tax) ਦੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁਣ ਦਿਤੀ ਰਕਮ ਦੀ 50% ਰਾਸ਼ੀ ਤੇ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਛੋਟ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਪੱਤਰ ਨੰ. CIT/CHD-II/80G/ 2001-2002/3050 ਮਿਤੀ 22.2.2002/ 6.3.2002 ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਛੋਟ I.T. Act, 1961 (43 of 1961) ਦੀ ਧਾਰਾ 80G ਅਧੀਨ 1.4.2001 ਤੋਂ 31.3.2004 ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ। ਛੋਟ ਲੈਣ ਲਈ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਰੀਟਰਨ ਭਰਨ ਸਮੇਂ ਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਸੀਦ ਨਾਲ ਲਾਵੋ ਜੀ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਜੇ ਕਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨਾ ਮਿਲੇ!!!

ਆਪ ਜੀ ਸਭ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਚੱਜੇ ਅਤੇ ਸੁਥਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਰ **ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ** ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ 15 ਤਰੀਕ ਤਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ –

ਦਫਤਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਫੋਨ ਨੰਬਰ -

0160-2255002

0160-2255009 (**ਫੈਕਸ**)

ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕੰਪਿਊਟਰ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਨ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸਕੂਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ - 0160-2255003

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਈਨ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਟੈਕਨਾਲੌਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ - 0160-2255005, 2255006. 2255007

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ - 98142-80259